

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

[૨૦૧૧] ૧૪ (એડી.) એસ.સી.આર. ૬૫૭

ભારત સંઘ અને અન્ય

વિ.

એસોસિયેશન ઓફ યુનિફાઈડ ટેલિકોમ સર્વિસ પ્રોવાઈડર્સ ઓફ ઇન્ડિયા અને

અન્ય(ઓ)

(સિવિલ અપીલ ક્રમાંક ૫૦૫૯ /૨૦૦૭)

ઓક્ટોબર ૧૧, ૨૦૧૧

[આર.વી. રવીન્દ્રન અને એ.કે. પટનાયક, ન્યાયાધીશો]

ટેલિકોમ રેગ્યુલેટરી ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા અધિનિયમ, ૧૯૯૭:

કલમ ૧૪(એ)(૧) – કેન્દ્રીય સરકાર દ્વારા અંતિમરૂપ અપાયેલી અને લાયસન્સ કરારમાં સમાવેશ કરાયેલી લાયસન્સની શરતો અને નિયમો, જેમાં એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુની વ્યાખ્યાનો સમાવેશ થાય છે, તે અંગે નિર્ણય કરવાની ટ્રિબ્યુનલની અધિકારિતા – ઠરાવાયું: સેવા પ્રદાતાના લાયસન્સમાં સમાવેશ કરાયેલ શરતો અને નિયમોની માન્યતા અંગે નિર્ણય કરવાની ટ્રિબ્યુનલને અધિકારિતા નથી, પરંતુ લાયસન્સદાતા અને લાયસન્સધારક વચ્ચે લાયસન્સની શરતો અને નિયમોના અર્થઘટન અંગે ઊભા થતા “કોઈપણ” વિવાદ અંગે નિર્ણય કરવાની તેને અધિકારિતા રહેશે – એક વાર લાયસન્સધારકે લાયસન્સ કરારમાં સ્વીકારી લીધું હોય કે લાયસન્સ ફી ગ્રોસ રેવન્યુના ટકાવારી હિસ્સા તરીકે રહેશે, જે લાયસન્સધારક કંપનીની કુલ આવક હશે, અને આ પણ સ્વીકારી લીધું હોય કે આ હેતુ માટે આવકમાં હિસ્સાની ટકાવારી વિશે જ નહિ પરંતુ આવકની વ્યાખ્યા અંગે પણ સરકાર અંતિમ નિર્ણય લેશે, ત્યારબાદ લાયસન્સધારક લાયસન્સ કરારમાં એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુની વ્યાખ્યાની માન્યતાને પડકારતા ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ જઈ શક્યો હોત નહીં – લાયસન્સ કરારમાં એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુની વ્યાખ્યાનો સમાવેશ ચુકવણી સંબંધિત શરતોનો ભાગ હતો, જે ટેલિકોમ્યુનિકેશન પ્રવૃત્તિઓ સંબંધે પોતાના વિશિષ્ટ અધિકારોથી વિમુખ થવા બદલ પરિતોષરૂપે કેન્દ્રીય સરકાર દ્વારા નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો, અને લાયસન્સ સ્વીકારી તથા ટેલિકોમ્યુનિકેશન પ્રવૃત્તિઓ ચલાવવા માટે કેન્દ્રીય સરકારના વિશિષ્ટ અધિકારનો લાભ મેળવી લીધા પછી, લાયસન્સધારકો લાયસન્સ કરારમાં એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુની વ્યાખ્યામાં ફેરફાર

કરાવવા માટે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ જઈ શક્યા હોત નહીં – ટ્રાઈની તાજી ભલામણો પર કેન્દ્રીય સરકારે પહેલેથી જ વિચાર કર્યો છે અને તે સ્વીકારેલી નથી તથા એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુની વ્યાખ્યામાં ફેરફાર કરવા સંમત નથી, તેથી આ મુદ્દે કેન્દ્રીય સરકારનો નિર્ણય અધિનિયમની કલમ ૧૧(૧) ની પ્રથમ પરંતુક અને પાંચમી પરંતુક હેઠળ અંતિમ હતો – ટેલિગ્રાફ અધિનિયમ, ૧૮૮૫.

ધારા ૧૧(૧)(એ) – ટી.આર.એ.આઈ.ની હેઠળની ભલામણો – ઠરાવાયું:
ટી.આર.એ.આઈ.ને સેવા પ્રદાતાને આપવાના પરવાનાના શરતો અને નિયમો અંગે ભલામણો કરવાની કાનૂની સત્તા પ્રદાન કરવામાં આવી છે અને કેન્દ્રીય સરકાર વિવિધ તબક્કાઓએ આવા શરતો અને નિયમો અંગે ટી.આર.એ.આઈ.ની ભલામણો માંગવા બંધાયેલ છે, પરંતુ ટી.આર.એ.આઈ.ની ભલામણો કેન્દ્રીય સરકાર પર બાંધધરીરૂપ નથી અને સેવા પ્રદાતાને આપવાના પરવાનાના શરતો અને નિયમો અંગેનો અંતિમ નિર્ણય કેન્દ્રીય સરકાર પાસે નિહિત રહે છે – જો પરવાનાની કોઈ ચોક્કસ શરત અથવા નિયમ બાબતે ટી.આર.એ.આઈ. અને કેન્દ્રીય સરકાર વચ્ચે મતભેદ હોય, તો ટી.આર.એ.આઈ.ની ભલામણો પ્રબળ ઠરશે નહીં અને તેના બદલે કેન્દ્રીય સરકારનો નિર્ણય અંતિમ અને બાંધધરીરૂપ રહેશે.

ધારા ૧૧(૧)(બી), (સી), (ડી) – તે હેઠળના ટ્રાઈબી ભલામણો –
ઠરાવાયું: ટ્રાઈ અધિનિયમની ધારા ૧૧ની ઉપધારા (૧)ના ખંડ (બી) હેઠળ ટ્રાઈબીના
કાર્યો માત્ર ભલામણાત્મક નથી.

કલમ ૧૧(૧)(એ) અને કલમ ૧૧(૧)(બી) – વચ્ચેનો ભેદ – ચર્ચાયેલા.

કલમ ૧૪(એ)(૧) – લાઈસન્સદાતા દ્વારા કરવામાં આવેલી સમાયોજિત
કુલ આવકની ગણતરી અંગે વિવાદ કયા તબક્કે ઉઠાવી શકાય – ઠરાવ્યું: લાઈસન્સ
કરાર કરવામાં આવ્યા પછી લાઈસન્સધારક દ્વારા એવો વિવાદ ઉઠાવી શકાય છે અને
એવો વિવાદ ઉઠાવવાનો યોગ્ય તબક્કો તે છે જ્યારે લાઈસન્સદાતા દ્વારા
લાઈસન્સધારક સામે કોઈ નિશ્ચિત માંગણી કરવામાં આવે – જ્યારે એવી કોઈ
નિશ્ચિત માંગણી સામે વિવાદ ઉઠાવવામાં આવે, ત્યારે અધિકરણને તે હકીકતો અને
સામગ્રીમાં જવું પડશે જેના આધારે આવી માંગણી કરવામાં આવી છે અને તે નક્કી
કરવું પડશે કે આવી માંગણી લાઈસન્સ કરારને અનુરૂપ છે કે નહીં અને વિશેષ કરીને
લાઈસન્સ કરારમાં સમાયોજિત કુલ આવકની વ્યાખ્યાને અનુરૂપ છે કે નહીં, તેમજ
તે લાઈસન્સ કરારની શરતો અને નિયમોની વ્યાખ્યા પણ કરી શકે છે.

અપીલ: શું ટ્રિબ્યુનલના આદેશ વિરુદ્ધ ભારત સંઘની અપીલ સર્વોચ્ચ અદાલત
દ્વારા ફગાવાયા પછી, ભારત સંઘ ટ્રિબ્યુનલના આદેશમાં નક્કી કરાયેલા તે પ્રશ્નને

ફરીથી ઉઠાવી શકતું હતું કે એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુમાં માત્ર પરવાનાધારિત પ્રવૃત્તિઓમાંથી ઉદ્ભવતી આવકનો જ સમાવેશ થશે અને પરવાનાધારકના પરવાનાની બહારની પ્રવૃત્તિઓમાંથી થતી આવકનો નહીં – ઠરાવ્યું: અપીલ ફગાવતી વખતે, સર્વોચ્ચ અદાલતે અપીલકર્તાને સ્પષ્ટ છૂટછાટ આપી હતી કે તેની સમક્ષ ઉઠાવવામાં આવેલી તમામ દલીલો ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ રજૂ કરી શકાય – તેથી, અપીલકર્તા ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ તમામ દલીલો, જેમાં એ દલીલનો પણ સમાવેશ થાય છે કે પરવાનામાં આપેલી એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુની વ્યાખ્યાને પરવાનાધારક દ્વારા ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ પડકારી શકાય નહીં અને તેમાં પરવાનામાં આપેલી એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુની વ્યાખ્યામાં દર્શાવેલી આવકની તમામ મુદ્દાવાર વસ્તુઓનો સમાવેશ થશે, રજૂ કરી શકતો હતો – ભારતનો ટેલિકોમ નિયમનકારી પ્રાધિકરણ અધિનિયમ, ૧૯૯૭.

ટેલિગ્રાફ અધિનિયમ: કલમ ૪(૧), પરંતુક – ઠરાવવામાં આવ્યું: અધિનિયમની કલમ ૪ની ઉપકલમ (૧) ના પરંતુક હેઠળ કોઈપણ વ્યક્તિના પક્ષમાં આપવામાં આવેલ પરવાનો કેન્દ્રીય સરકાર અને પરવાનાધારક વચ્ચેના કરારના સ્વરૂપનો હોય છે – પરિણામે, પરવાનાની શરતો અને નિયમો પરવાનો આપનાર અને પરવાનાધારક વચ્ચેના કરારનો ભાગ બને છે – ટેલિકોમ રેગ્યુલેટરી ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા અધિનિયમ, ૧૯૯૭

રાષ્ટ્રીય ટેલિકોમ નીતિ ૧૯૯૪ હેઠળ નિશ્ચિત લાઇસન્સ ફીનો પ્રાપ્તિ કરવામાં આવ્યો હતો, જે દર વર્ષે સેવા પ્રદાતાઓ દ્વારા ચૂકવવાપાત્ર હતી. ૧૯૯૪ થી ૧૯૯૯ દરમિયાન, ટેલિકોમ લાઇસન્સધારકોએ ઊંચી લાઇસન્સ ફી સામે રાહત માટે ભારત સરકારના દૂરસંચાર મંત્રાલય સમક્ષ પ્રતિનિધિત્વો કર્યા હતા. ભારત સરકારે તે પ્રતિનિધિત્વો પર વિચારણા કરી અને “રાષ્ટ્રીય ટેલિકોમ નીતિ ૧૯૯૯ – રેજીમ” તરીકે ઓળખાતું એક નવું પેકેજ રજૂ કર્યું, જેમાં લાઇસન્સધારકોને નિશ્ચિત લાઇસન્સ ફીમાંથી આવક વહેંચણી ફીમાં સ્થળાંતર કરવાનો વિકલ્પ આપવામાં આવ્યો હતો. તે મુજબ, તારીખ ૨૨.૦૭.૧૯૯૯ના પત્રો વિવિધ લાઇસન્સધારકોને મોકલવામાં આવ્યા હતા, જેમાં તેમને એન.ટી.પી.-૯૯ રેજીમમાં પરિવર્તન કરવાની ઓફર કરવામાં આવી હતી.

તા. ૨૨.૦૭.૧૯૯૯ના પત્રની પ્રાપ્તિ પછી, કેટલાક સેવા પ્રદાતાઓએ નવા લાયસન્સ લીધા, જેમાં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે લાયસન્સધારકે દર વર્ષે લાયસન્સ ફી તરીકે કુલ આવકના નિશ્ચિત ટકા જેટલી રકમ ચૂકવવાની રહેશે. ટેલિકોમ્યુનિકેશન્સ મંત્રાલયે સમાયોજિત કુલ આવકની વ્યાખ્યા અંગે અંતિમ નિર્ણય અંતે લીધા પછી, લાયસન્સ કરારમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો અને તે લાયસન્સધારકો દ્વારા હસ્તાક્ષરિત કરવામાં આવ્યો, અને સુધારેલ લાયસન્સ કરાર તા. ૦૧.૦૮.૧૯૯૯થી અમલમાં આવ્યો.

વર્ષ ૨૦૦૩માં, કેટલાક પરવાનાધારકોએ ટેલિકોમ વિવાદ સમાધાન અને અપીલીય અધિકરણ સમક્ષ પરવાનો કરારમાં સમાવાયેલ એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યૂની વ્યાખ્યાની માન્યતા પર પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો હતો. તેના તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ના આદેશમાં, અધિકરણે ઠરાવ્યું હતું કે ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ હેઠળ, કેન્દ્રીય સરકાર પરવાનાધારકની પરવાનાગત પ્રવૃત્તિઓમાંથી પ્રાપ્ત થયેલી કુલ આવકમાંના હિસ્સાની ટકાવારી લઈ શકે છે અને, તેથી, પરવાનાધારકને પરવાનાગત પ્રવૃત્તિઓની બહારની પ્રવૃત્તિઓમાંથી પ્રાપ્ત થતી આવક ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ના કાર્યક્ષેત્રની બહાર રહેશે; તેમજ ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧(૧)(એ) અનુસાર, કેન્દ્રીય સરકારને પરવાનાધારક દ્વારા ચૂકવવાપાત્ર પરવાના ફી અંગે ટેલિકોમ નિયમનકારી પ્રાધિકરણ (ટ્રાઈ) પાસેથી ભલામણો મેળવવી ફરજિયાત છે અને ટ્રાઈની કોઈ અસરકારક રચના કરવામાં આવી ન હોવાથી, આ મુદ્દો ટ્રાઈને પરત મોકલવો જોઈએ અને ટ્રાઈ આ મુદ્દાનો વિચાર કરીને પોતાની ભલામણો અધિકરણને મોકલી શકે છે.

ભારત સંઘે ઉક્ત આદેશને ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૮ હેઠળ સર્વોચ્ચ અદાલતમાં સિવિલ અપીલ ક્રમાંક ૮૪/૨૦૦૭ દ્વારા પડકાર્યો હતો. જ્યારે આ સિવિલ અપીલ સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ બાકી હતી, ત્યારે ટ્રાઈએ તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ના પોતાના આદેશ દ્વારા ટ્રિબ્યુનલએ માગેલી એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુના સમાવેશ અંગે પોતાની ભલામણો મોકલી હતી. અનુરૂપ રીતે, જ્યારે સિવિલ અપીલ ક્રમાંક ૮૪/૨૦૦૭ તા. ૧૯.૦૧.૨૦૦૭ના રોજ સર્વોચ્ચ અદાલત

સમક્ષ સુનાવણી માટે આવી, ત્યારે અદાલતે એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો કે ટ્રાઈબે પહેલેથી જ ટ્રિબ્યુનલને પોતાની ભલામણો રજૂ કરી દીધી હોવાથી હસ્તક્ષેપ કરવાનો કોઈ કારણ રહેતું નથી અને ભારત સંઘને ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ સિવિલ અપીલમાં ઉઠાવવામાં આવેલી તમામ દલીલો રજૂ કરવાની મુક્તિ આપીને અપીલ ફગાવી દીધી. પોતાના નવા આદેશ તા. ૩૦.૦૮.૨૦૦૭માં ટ્રિબ્યુનલે ઠરાવ્યું કે તેનો અગાઉનો તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬નો આદેશ અંતિમ બની ગયો હોવાથી, સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા સિવિલ અપીલ ક્રમાંક ૮૪/૨૦૦૭ ફગાવાયા પછી તેને ફરીથી ખોલી શકાય નહીં અને અગાઉના તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ના આદેશમાં કરાયેલું તેનું એ નિષ્કર્ષ કે એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુમાં માત્ર પરવાનાધારિત પ્રવૃત્તિમાંથી થતી આવકનો જ સમાવેશ થશે અને પરવાનાની બહારની પ્રવૃત્તિઓમાંથી થતી આવકનો સમાવેશ નહીં થાય, તે બાબત ભારત સંઘ દ્વારા ફરીથી વિવાદાસ્પદ બનાવી શકાય નહીં. વિવાદિત આદેશમાં ટ્રિબ્યુનલે એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુમાં સમાવેશ કરવા/બાકાત રાખવા યોગ્ય આવકના મથકો અંગે ટ્રાઈબી ભલામણોનો વિચાર કર્યો હતો.

વર્તમાન અપીલોમાં, વિચારણા માટે ઊભા થયેલા પ્રશ્નો આ હતા: (૧) શું ટ્રિબ્યુનલના તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ના આદેશ વિરુદ્ધ ભારત સંઘની સિવિલ અપીલ ક્રમાંક ૮૪/૨૦૦૭ સર્વોચ્ચ અદાલતે તા. ૧૯.૦૧.૨૦૦૭ના આદેશથી ફગાવ્યા બાદ, ભારત સંઘ તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ના આદેશમાં નક્કી કરાયેલ તે પ્રશ્નને ફરીથી ઉઠાવી શકે કે સમાયોજિત કુલ આવકમાં માત્ર પરવાનો પ્રાપ્ત પ્રવૃત્તિઓમાંથી ઉત્પન્ન

થતી આવકનો જ સમાવેશ થશે અને પરવાનાધારકના પરવાના બહારની પ્રવૃત્તિઓમાંથી થતી આવકનો સમાવેશ થશે નહીં; (૨) શું ટ્રાઇ અને ટ્રિબ્યુનલને આ નક્કી કરવાની અધિકારિતા છે કે કેન્દ્રીય સરકાર દ્વારા અંતિમરૂપ આપવામાં આવેલી અને પરવાનો કરારમાં સમાવિષ્ટ કરાયેલ પરવાનાની શરતો અને નિયમો, જેમાં સમાયોજિત કુલ આવકની વ્યાખ્યાનો પણ સમાવેશ થાય છે; (૩) શું કેટલાક પરવાનાધારકોના હિતમાં ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરાયેલા તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ના આદેશ વિરુદ્ધ ભારત સંઘે અપીલ દાખલ ન કરવાના પરિણામે, પરવાનો પ્રાપ્ત પ્રવૃત્તિઓની બહારની પ્રવૃત્તિઓમાંથી પ્રાપ્ત થયેલી આવકનો સમાયોજિત કુલ આવકમાં સમાવેશ કરી શકાય નહીં, તે મુદ્દે જણાવેલ તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬નો આદેશ ભારત સંઘ માટે બાધ્યકારી બની ગયો ન હતો; (૪) શું પરવાનાધારક સમાયોજિત કુલ આવકની ગણતરીને પડકારી શકે, અને જો હા, તો કયા તબક્કે અને કયા આધાર પર.

અપીલોનો નિકાલ કરતાં, અદાલતે

ઠેરવ્યું: ૧. તા. ૧૯.૦૧.૨૦૦૭ ના આદેશની ભાષામાંથી સ્પષ્ટ થાય છે કે અપીલ ફગાવતાં સમયે અદાલતે અપીલકર્તા, અર્થાત્, યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયાને, સિવિલ અપીલ નં. ૮૪ ઓફ ૨૦૦૭ માં ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલો ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ રજૂ કરવાની છૂટ આપી હતી. તેથી, ભલે એવું માનવામાં આવે કે ટ્રિબ્યુનલનો તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ નો આદેશ, સિવિલ અપીલ નં. ૮૪ ઓફ ૨૦૦૭ માં આ

અદાલત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા તા. ૧૯.૦૧.૨૦૦૭ ના આદેશમાં વિલીન થઈ ગયો હતો, તો પણ તા. ૧૯.૦૧.૨૦૦૭ ના આદેશમાં આ અદાલતે સ્પષ્ટપણે આપેલી છૂટના આધારે, યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ તમામ દલીલો, જેમાં આ દલીલનો પણ સમાવેશ થાય છે કે લાઈસન્સમાં આપેલ એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુની વ્યાખ્યાને લાઈસન્સધારકે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ પડકારી શકતો નથી અને તેમાં લાઈસન્સમાં એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુની વ્યાખ્યામાં ઉલ્લેખિત આવકની બધી જ મદોનો સમાવેશ થશે, રજૂ કરી શકતું હતું. [પરિચ્છેદ ૨૫-૨૬] [૬૯૧-બી-ડી; ૬૯૩-બી]

૨.૧. ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ ની ઉપકલમ (૧)નું સાદું અવલોકન દર્શાવે છે કે ટેલિગ્રાફોની સ્થાપના કરવા, તેમનું જતન રાખવા અને તેમનું સંચાલન કરવા માટેનું વિશિષ્ટ અધિકાર કેન્દ્રીય સરકારને છે. તેનો અર્થ એવો થાય છે કે માત્ર કેન્દ્રીય સરકારને જ, અને અન્ય કોઈ વ્યક્તિને નહીં, દૂરસંચાર પ્રવૃત્તિઓ ચલાવવાનો અધિકાર છે. તેમ છતાં, ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ ની ઉપકલમ (૧)માં આવેલ ઉપબંધ કેન્દ્રીય સરકારને યોગ્ય માને તેવી શરતો પર તથા તે યોગ્ય માને તેવી ચુકવણીઓના પ્રતિફળરૂપે કોઈપણ અન્ય વ્યક્તિના હિતમાં તેને અનુજ્ઞાપત્ર આપીને આ વિશિષ્ટ અધિકારનો ત્યાગ કરવાની સગવડ આપે છે. ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ ની ઉપકલમ (૧)ના ઉપબંધ હેઠળ કોઈપણ વ્યક્તિના હિતમાં અપાયેલ અનુજ્ઞાપત્ર, કેન્દ્રીય સરકાર અને અનુજ્ઞાપત્રધારક વચ્ચેના કરારના સ્વરૂપનું હોય છે. પરિણામે, અનુજ્ઞાપત્રમાં સમાયેલ શરતો તથા

નિયમો, જેમાં અનુજ્ઞાપત્ર કરારમાં ‘એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુ’ની વ્યાખ્યાનો સમાવેશ થાય છે, તે અનુજ્ઞાપત્રદાતા અને અનુજ્ઞાપત્રધારક વચ્ચેના કરારનો ભાગ છે.
[પરિચ્છેદ ૨૮, ૨૯] [૬૯૭-એફ-જી; ૬૯૮-ડી-જી-એચ]

ઓરિસ્સા રાજ્ય અને અન્ય વિ. હરિનારાયણ જયસ્વાલ અને અન્ય (૧૯૭૨) ૨ એસ.સી.સી. ૩૬: ૧૯૭૨ (૩) એસ.સી.આર. ૭૮૪; હર શંકર અને અન્ય વિ. ડેપ્યુટી એક્સાઈઝ એન્ડ ટેક્સેશન કમિશનર અને અન્ય (૧૯૭૫) ૧ એસ.સી.સી. ૭૩૭: ૧૯૭૫ (૩) એસ.સી.આર. ૨૫૪; પંજાબ રાજ્ય અને અન્ય એક વિ. દેવન્સ મોડર્ન બ્રુઅરીઝ લિમિટેડ અને અન્ય (૨૦૦૪) ૧૧ એસ.સી.સી. ૨૬: ૨૦૦૩ (૫) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૯૩૦; પન્ના લાલ વિ. રાજસ્થાન રાજ્ય (૧૯૭૫) ૨ એસ.સી.સી. ૬૩૩: ૧૯૭૬ (૧) એસ.સી.આર. ૨૧૯ – પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૨.૨. ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧(૧)(એ)(૨) માં જણાવવામાં આવ્યું છે કે, ટેલિગ્રાફ અધિનિયમમાં સમાવિષ્ટ કોઈ પણ બાબત હોવા છતાં, ટ્રાઈને પોતાની પહેલે અથવા અનુજ્ઞાપકની વિનંતિ પર, સેવા પ્રદાતા માટેના પરવાનાની શરતો અને નિયમો અંગે ભલામણો કરવાની ફરજ સોંપવામાં આવશે. તેમ છતાં, પ્રથમ પરંતુકમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે ટ્રાઈની ભલામણો કેન્દ્રીય સરકાર પર બંધનકારક રહેશે નહીં. બીજો, ત્રીજો, ચોથો અને પાંચમો પરંતુક ટ્રાઈની ભલામણો સંબંધે ટ્રાઈ અને

કેન્દ્રીય સરકારે અનુસરવાની પ્રક્રિયા અંગે છે. પાંચમા પરંતુકના અંતે એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે, વધારાની ભલામણ, જો કોઈ હોય, પ્રાપ્ત થયા બાદ કેન્દ્રીય સરકાર અંતિમ નિર્ણય લેશે. ટ્રાઈ અધિનિયમની આ જોગવાઈઓ દર્શાવે છે કે, ટેલિકોમ્યુનિકેશન પ્રવૃત્તિઓ સંબંધે કેન્દ્રીય સરકારને વિશિષ્ટ અધિકાર સોંપતી ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ની ઉપકલમ (૧) હોવા છતાં અને પરવાનો સંબંધિત શરતો, જેમાં પરવાધારકે પરવાના માટે ચૂકવવાની રકમનો પણ સમાવેશ થાય છે, તે અંગે નિર્ણય કરવાની સત્તા કેન્દ્રીય સરકારમાં નિક્ષેપિત કરતી ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ની ઉપકલમ (૧) ના પરંતુક હોવા છતાં, ટ્રાઈને સેવા પ્રદાતા માટેના પરવાનાની શરતો અને નિયમો અંગે ભલામણો કરવાની કાયદેસરની સત્તા પ્રદાન કરવામાં આવી છે અને કેન્દ્રીય સરકાર વિવિધ તબક્કાઓએ આવી શરતો અને નિયમો અંગે ટ્રાઈની ભલામણો માંગવા માટે બંધાયેલી હતી, પરંતુ ટ્રાઈની ભલામણો કેન્દ્રીય સરકાર પર બંધનકારક નથી અને સેવા પ્રદાતા માટેના પરવાનાની શરતો અને નિયમો અંગેનો અંતિમ નિર્ણય કેન્દ્રીય સરકાર પાસે જ રહેલો હતો. કાનૂની પરિણામ એ છે કે, જો કોઈ પરવાના અંગેની કોઈ વિશિષ્ટ શરત અથવા નિયમ બાબતે ટ્રાઈ અને કેન્દ્રીય સરકાર વચ્ચે મતભેદ હોય, જેમ કે વર્તમાન પ્રકરણમાં છે, તો ટ્રાઈની ભલામણો પ્રબળ રહેશે નહીં અને તેના બદલે કેન્દ્રીય સરકારનો નિર્ણય અંતિમ અને બંધનકારક રહેશે. [પરા ૩૧] [૬૯૯-ઈ-એચ; ૭૦૦-એ-સી]

૨.૩. ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડ (એ) હેઠળ ટ્રાઈના કાર્યોના આ ભલામણાત્મક સ્વરૂપના વિરુદ્ધમાં, ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડ (બી) હેઠળ ટ્રાઈના કાર્યો ભલામણાત્મક નથી. આ વાત ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડ (બી) ની ભાષામાંથી જ સ્પષ્ટ થાય છે, જેમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે ટ્રાઈ, ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડ (બી) હેઠળના ઉપખંડ (૧), (૨) અને (૯) માં દર્શાવેલ કાર્યોનું નિર્વહ કરશે. ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડ (સી) હેઠળ, ટ્રાઈ વિવિધ સેવાઓ અંગે ફી અને અન્ય પ્રભારો વસૂલ કરવાની કામગીરી કરે છે અને કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડ (ડી) હેઠળ, કેન્દ્રીય સરકાર ટ્રાઈને અન્ય કાર્યો સોંપી શકે છે. ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડો (સી) અને (ડી) હેઠળના ટ્રાઈના આ કાર્યો પણ ભલામણાત્મક સ્વરૂપના નથી. ખંડ (એ) હેઠળ ટ્રાઈના કાર્યો ભલામણાત્મક છે જ્યારે ખંડો (બી), (સી) અને (ડી) હેઠળના કાર્યો ભલામણાત્મક નથી, તે વાત પણ પ્રથમથી પાંચમા પરંતુકોમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે, જે ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડ (એ) હેઠળ ટ્રાઈની ભલામણોને સંદર્ભિત કરે છે અને ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડો (બી), (સી) અને (ડી) ને નહીં. તેથી ટ્રાઈ અધિનિયમની યોજના એ છે કે ટ્રાઈ, એક નિષ્ણાત સંસ્થા તરીકે, ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડ (એ) હેઠળ ભલામણાત્મક કાર્યોનું નિર્વહ કરે છે અને ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડો (બી), (સી) અને (ડી) હેઠળ નિયમનકારી તથા અન્ય કાર્યોનું નિર્વહ કરે છે. ટ્રાઈ

એક નિષ્ણાત સંસ્થા હોવાથી, ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડ (એ) હેઠળ ટ્રાઈની ભલામણોને કેન્દ્રીય સરકારે યોગ્ય મહત્વ આપવું આવશ્યક છે, પરંતુ ટ્રાઈની ભલામણો કેન્દ્રીય સરકાર પર બંધનકારક નથી. બીજી તરફ, ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડો (બી), (સી) અને (ડી) હેઠળના નિયમનકારી તથા અન્ય કાર્યોનું પાલન કેન્દ્રીય સરકારથી સ્વતંત્ર રીતે કરવાનું હોય છે અને તે ટ્રાઈ અધિનિયમની જોગવાઈઓ અનુસાર માત્ર અપીલના અધિકારને આધિન રહીને પરવાનાધારક પર બંધનકારક છે. [પરિચ્છેદ ૩૨]
[૭૦૦-ડી-એચ; ૭૦૧-એ-ડી]

૨.૪. ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૪(એ)(૧)નું વાંચન દર્શાવે છે કે ન્યાયાધિકરણને પરવાના આપનાર અને પરવાનાધારક વચ્ચેના કોઈપણ વિવાદનો નિર્ણય કરવાની સત્તા છે. ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૨(ઈએ) હેઠળ “પરવાના આપનાર” ની વ્યાખ્યા એવી કરવામાં આવી છે કે તેનો અર્થ કેન્દ્રીય સરકાર અથવા ટેલિગ્રાફ સત્તા, જે ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ હેઠળ પરવાનો આપે, એવો થાય છે; અને ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૨(ઈ) હેઠળ “પરવાનાધારક” ની વ્યાખ્યા એવી કરવામાં આવી છે કે તેનો અર્થ ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ ની ઉપકલમ (૧) હેઠળ પરવાનો પ્રાપ્ત કરેલ અને નિર્ધારિત દૂરસંચાર સેવાઓ પૂરી પાડતી કોઈપણ વ્યક્તિ એવો થાય છે. ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમો ૨(ઈ) અને ૨(ઈએ) માં આવેલ “અર્થ થાય છે” શબ્દ દર્શાવે છે કે ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમો ૨(ઈ) અને ૨(ઈએ) માં પરવાનાધારક અને પરવાના આપનારની વ્યાખ્યાઓ સંપૂર્ણ છે અને તેથી તેમને

અન્ય કોઈ અર્થ હોઈ શકતો નથી. તેથી, ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૪(એ)(૧) માં ઉલ્લેખિત પરવાના આપનાર અને પરવાનાધારક વચ્ચેનો વિવાદ એવો વિવાદ છે, જે કોઈ વ્યક્તિને ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ ની ઉપકલમ (૧) હેઠળ કેન્દ્રીય સરકાર અથવા ટેલિગ્રાફ સત્તા દ્વારા પરવાનો અપાયા પછી અને તે પરવાનાધારક બની ગયા પછી ઊભો થાય, અને એવો વિવાદ નથી કે જે કોઈ વ્યક્તિ ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ ની ઉપકલમ (૧) ની પરંતુક હેઠળ પરવાનાધારક બને તે પહેલાં ઊભો થાય. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, ન્યાયાધિકરણ પરવાના આપનાર અને પરવાનાધારક વચ્ચેનો વિવાદ માત્ર ત્યારે જ નિર્ણય કરી શકે, જ્યારે કોઈ વ્યક્તિએ પરવાનો કરારમાં પ્રવેશ કર્યો હોય અને પરવાનાધારક બની ગયો હોય; અને ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૪(એ) માં આવેલ “કોઈપણ” શબ્દનો અર્થ એવો કરી ન શકાય કે ન્યાયાધિકરણનું અધિકારક્ષેત્ર એવું વિસ્તરે કે તે પરવાના આપનાર અને એવી વ્યક્તિ વચ્ચેનો વિવાદ નક્કી કરી શકે, જે પરવાનાધારક બની જ નથી. પરિણામે, ન્યાયાધિકરણને સેવા પ્રદાતાના પરવાનામાં સમાવવામાં આવેલી શરતો અને નિયમોની માન્યતા અંગે નિર્ણય કરવાનો અધિકારક્ષેત્ર નથી; પરંતુ તેને પરવાના આપનાર અને પરવાનાધારક વચ્ચે પરવાનાની શરતો અને નિયમોના અર્થઘટન વિષે ઊભા થતા “કોઈપણ” વિવાદનો નિર્ણય કરવાનો અધિકારક્ષેત્ર રહેશે. [ફકરો ૩૩] [૭૦૧-ઈ-એચ; ૭૦૨-એ-ડી]

‘વૈધાનિક અર્થઘટનના સિદ્ધાંતો’ ૧૨મી આવૃત્તિ – નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

૨.૫. સંચાર મંત્રાલય દ્વારા પરવાનાધારકોને લખાયેલા તા. ૨૨.૦૭.૧૯૯૯ ના પત્રની કલમ (૩) એ સ્પષ્ટ કર્યું હતું કે પરવાના ફી ૦૧.૦૮.૧૯૯૯ થી પરવાના હેઠળની કુલ આવકના ટકાવારી હિસ્સા તરીકે ચૂકવપાત્ર રહેશે અને આ હેતુ માટે કુલ આવકનો અર્થ પરવાનાધારક કંપનીની કુલ આવક એવો થશે, જેમાં ડીઓટી/એમટીએનએલને ચૂકવાયેલા પીએસટીએન સંબંધિત કૉલ શુલ્ક અને સરકારની તરફેથી પરવાનાધારક દ્વારા ગ્રાહકો પાસેથી ગણવામાં આવેલ સેવા કરનો સમાવેશ નહીં થાય. જણાવેલ કલમ (૩) માં આ પણ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું કે માત્ર આવક વહેંચણીના ટકાવારી હિસ્સા અંગે જ નહીં પરંતુ આવકની વ્યાખ્યા અંગે પણ ટ્રાઈબી લલામણ પ્રાપ્ત થયા પછી સરકાર અંતિમ નિર્ણય કરશે. આ કલમ (૩) અનુસાર સરકારે સમાયોજિત કુલ આવકની વ્યાખ્યા અંગે અંતિમ નિર્ણય લીધો અને તે જ પરવાના કરારમાં સમાવિષ્ટ કરી. એકવાર પરવાનાધારકે તા. ૨૨.૦૭.૧૯૯૯ ના પત્રની કલમ (૩) સ્વીકારી લીધી કે પરવાના ફી કુલ આવકની ટકાવારી હશે, જે પરવાનાધારક કંપનીની કુલ આવક ગણાશે, અને આ હેતુ માટે માત્ર આવક વહેંચણીના ટકાવારી હિસ્સા અંગે જ નહીં પરંતુ આવકની વ્યાખ્યા અંગે પણ સરકાર અંતિમ નિર્ણય કરશે તે પણ સ્વીકારી લીધું, ત્યારબાદ પરવાનાધારક પરવાના કરારમાં સમાયોજિત કુલ આવકની વ્યાખ્યાની માન્યતા અંગે આ આધાર પર અધિકરણ સમક્ષ જઈ શક્યો હોત નહીં કે સમાયોજિત કુલ આવકમાં પરવાનાની બહારની પ્રવૃત્તિઓમાંથી થતી આવકનો સમાવેશ થઈ શકતો નથી. જો પરવાનાની બહારની આવકને સમાવેશ કરતી સમાયોજિત કુલ આવકની વિસ્તૃત વ્યાખ્યા કોઈ

પણ રીતે પરવાનાધારકને અસર કરતી હોય, તો ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ (૪) હેઠળ જેના માટે પરવાનાની જરૂર પડતી નથી એવી પ્રવૃત્તિઓ હાથ ધરવી નહીં અને તેવી પ્રવૃત્તિઓ અન્ય કોઈ વ્યક્તિ અથવા ભાગીદારી પેઢી અથવા કંપનીને હસ્તાંતરિત કરવી પરવાનાધારકો માટે ખુલ્લું હતું. પરવાના કરારમાં સમાયોજિત કુલ આવકની વ્યાખ્યાનો સમાવેશ ચુકવણી સંબંધિત શરતોનો ભાગ હતો, જે કેન્દ્રીય સરકારે દૂરસંચાર પ્રવૃત્તિઓ અંગેના પોતાના વિશિષ્ટ અધિકારનો ભાગ છોડવાના પ્રતિફળરૂપે નક્કી કર્યો હતો; અને પરવાનો સ્વીકારી દૂરસંચાર પ્રવૃત્તિઓ ચલાવવા માટે કેન્દ્રીય સરકારના વિશિષ્ટ અધિકારનો લાભ લઈ લીધા પછી, પરવાનાધારકો પરવાના કરારમાં સમાયોજિત કુલ આવકની વ્યાખ્યામાં ફેરફાર કરાવવા માટે અધિકરણનો આશરો લઈ શક્યા હોત નહીં. [પરિચ્છેદ ૩૪] [૭૦૨-ઈ-એચ; ૭૦૩-એ-ઈ]

૨.૫. ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧(૧)(એ)(૧) હેઠળ ટ્રાઈની ભલામણો અંગે, ટ્રિબ્યુનલે તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ના તેના આદેશમાં એવું ઠરાવ્યું હતું કે હિસાબીશાસ્ત્રના પ્રતિષ્ઠિત નિષ્ણાતનો એવો અભિપ્રાય કે એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુની અન્ય કોઈ વ્યાખ્યા અપનાવવાથી હિસાબી કૌશલ્ય દ્વારા લાઈસન્સ ફીની જવાબદારીમાં ઘટાડો થશે, તે ટ્રાઈ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યો નહોતો અને પરિણામે ટ્રાઈ સાથે યોગ્ય અને અસરકારક પરામર્શ થયો નહોતો તથા ટ્રાઈની ભલામણોને જે વજન આપવાનું હતું તે આપવામાં આવ્યું નહોતું. જો ટ્રિબ્યુનલને એવું લાગ્યું હોય કે હિસાબીશાસ્ત્રના નિષ્ણાતના અભિપ્રાય અંગે ટ્રાઈ સાથે અસરકારક પરામર્શ થયો

નહોતો, તો વધુમાં વધુ તે, જો વિવાદનો નિર્ણય કરવાની તેને અધિકારિતા હોત, ટ્રાઇને હિસાબીશાસ્ત્રના નિષ્ણાતના અભિપ્રાય પર વિચાર કરીને તેની ભલામણો કેન્દ્રીય સરકારને મોકલવા અને કેન્દ્રીય સરકારને ટ્રાઇ અધિનિયમની કલમ ૧૧(૧)ના પરંતુકોમાં જોગવાયેલ મુજબ ટ્રાઇની એવી નવી ભલામણો પર વિચાર કરવા દિશાનિર્દેશ આપી શકત. પરંતુ તેના બદલે ટ્રિબ્યુનલે ટ્રાઇની ભલામણો પર વિચાર કરીને ટ્રાઇ અધિનિયમની કલમ ૧૧(૧)(એ)ની જોગવાઈઓ તથા તેના પરંતુકોની વિરુદ્ધ તા. ૩૦.૦૮.૨૦૦૭નો નવો વિવાદિત આદેશ પસાર કર્યો છે. કોઈપણ સ્થિતિમાં, કેન્દ્રીય સરકારે ટ્રાઇની નવી ભલામણો પર પહેલેથી જ વિચાર કરીને તેને સ્વીકારી નથી અને એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુની વ્યાખ્યા બદલવા સંમત નથી, તેથી ટ્રાઇ અધિનિયમ, ૧૯૯૭ની કલમ ૧૧(૧)ના પ્રથમ પરંતુક અને પાંચમા પરંતુક હેઠળ આ મુદ્દે કેન્દ્રીય સરકારનો નિર્ણય અંતિમ હતો. એકવાર લાઇસન્સધારકે લાઇસન્સની શરતો અને નિયમો સ્વીકારી લીધા પછી, તે અદાલત સમક્ષ લાઇસન્સની શરતો અને નિયમોની માન્યતા અંગે પ્રશ્ન ઉઠાવી શકતો નથી. ટ્રાઇ અને ટ્રિબ્યુનલને લાઇસન્સ કરારમાં રહેલી એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુની વ્યાખ્યાની માન્યતા અંગે નિર્ણય કરવાનો તથા લાઇસન્સદાતા અને લાઇસન્સધારક વચ્ચેના લાઇસન્સ કરારમાં એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુની વ્યાખ્યામાં સમાવેશ કરાયેલા આવકના અમુક મુદ્દાઓને બહાર કરવાનો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નહોતો. [પરા ૩૪, ૩૫] [૭૦૨-જી-એચ; ૭૦૩-એ-એચ; ૭૦૪-એ-સી]

એ.પી. સરકાર વિ. મેસર્સ અનાબેશાહી વાઈન એન્ડ ડિસ્ટિલરીઝ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ (૧૯૮૮) ૨ એસ.સી.સી. ૨૫; આસિસ્ટન્ટ એક્સાઇઝ કમિશનર અને અન્ય વિ. ઇસાક પીટર અને અન્ય (૧૯૯૪) ૪ એસ.સી.સી. ૧૦૪: ૧૯૯૪ (૨) એસ.સી.આર. ૬૭; એમ.પી. રાજ્ય અને અન્ય વિ. કે.સી.ટી. ટ્રિક્સ લિમિટેડ (૨૦૦૩) ૪ એસ.સી.સી. ૭૪૮: ૨૦૦૩ (૨) એસ.સી.આર. ૫૭૪ – આધારરૂપ માનવામાં આવ્યું.

સેલ્યુલર ઓપરેટર્સ એસોસિયેશન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય (૨૦૦૩) ૩ એસ.સી.સી. ૧૮૬: ૨૦૦૨ (૫) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૨૨૨; દિલ્લી સાયન્સ ફોરમ અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા (૧૯૯૬) ૨ એસ.સી.સી. ૪૦૫: ૧૯૯૬ (૨) એસ.સી.આર. ૭૬૭; સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. વિ. દેવી દયાલ સિંહ (૨૦૦૦) ૩ એસ.સી.સી. ૫: ૨૦૦૦ (૧) એસ.સી.આર. ૧૨૦૫; યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. ટાટા ટેલિસર્વિસિસ (મહારાષ્ટ્ર) લિ. (૨૦૦૭) ૭ એસ.સી.સી. ૫૧૭: ૨૦૦૭ (૯) એસ.સી.આર. ૨૮૫ – અપ્રયોજ્ય ઠરાવવામાં આવેલ.

૩. ટ્રિબ્યુનલે તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ ના પોતાના આદેશમાં માત્ર લાયસન્સમાંના એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુના અર્થઘટન સંબંધિત વિવાદનો જ નિર્ણય કર્યો નથી, પરંતુ લાયસન્સમાંની એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુની વ્યાખ્યાની માન્યતા

અંગે પણ નિર્ણય કર્યો છે. લાયસન્સ કરારમાં સમાવિષ્ટ એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુની વ્યાખ્યા સહિત લાયસન્સની શરતો અને નિયમોની માન્યતા અંગે નિર્ણય કરવા ટ્રિબ્યુનલને અધિકારિતા નહોતી. તેથી, ટ્રિબ્યુનલનો તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ નો આદેશ, જ્યાં સુધી તે એવો નિર્ણય કરે છે કે લાયસન્સી દ્વારા લાયસન્સની હદ બહારની પ્રવૃત્તિઓમાંથી પ્રાપ્ત આવક, લાયસન્સ કરારમાંની એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુની વ્યાખ્યાથી પર, એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુમાંથી બહાર રાખવામાં આવશે, ત્યાં સુધી તે અધિકારિતાવિહીન છે અને રદબાતલ છે, અને પૂર્વનિર્ણિત વિષયનો સિદ્ધાંત લાગુ પડશે નહીં. ટ્રિબ્યુનલનો તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ નો આદેશ ભારત સંઘ પર તેવા કેસોમાં પણ બંધનકારક નહોતો, જેમાં ભારત સંઘે આ અદાલત સમક્ષ તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ ના આદેશ વિરુદ્ધ કોઈ અપીલ દાખલ કરી નહોતી. [પરા ૪૧] [૭૦૯-એ-એફ]

ચંદ્રાભાઈ કે. ભોઈર અને અન્ય વિ. કૃષ્ણ અર્જુન ભોઈર અને અન્ય (૨૦૦૯) ૨ એસ.સી.સી. ૩૧૫: ૨૦૦૮ (૧૫) એસ.સી.આર. ૬૫૨; એ.પી.ના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ વિ. એલ.વી.એ. દીક્ષિતુલુ (૧૯૭૯) ૨ એસ.સી.સી. ૩૪: ૧૯૭૯ (૧) એસ.સી.આર. ૨૬; ભારત સંઘ વિ. પ્રમોદ ગુપ્તા (૨૦૦૫) ૧૨ એસ.સી.સી. ૧: ૨૦૦૫ (૩) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૪૮; નેશનલ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ટેકનોલોજી વિ. નીરજ કુમાર સિંહ (૨૦૦૭) ૨ એસ.સી.સી. ૪૮૧: ૨૦૦૭ (૨) એસ.સી.આર. ૧૮૪ – પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૪. ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૪(એ)(૧) એ જોગવાઈ કરે છે કે ટ્રિબ્યુનલ પરવાનાગ્રહિતા અને પરવાનાધારક વચ્ચે ઊભા થતા કોઈપણ વિવાદનો નિર્ણય કરી શકે છે. એવો એક વિવાદ એવો હોઈ શકે કે પરવાનાગ્રહિતાએ કરેલી એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યૂની ગણતરી અને એવી ગણતરીના આધારે ઉઠાવેલી માંગણી પરવાના કરાર અનુસાર નથી. જોકે એવો વિવાદ પરવાનાધારક દ્વારા પરવાના કરાર કરવામાં આવ્યા પછી ઉઠાવી શકાય અને એવો વિવાદ ઉઠાવવાનો યોગ્ય તબક્કો તે છે જ્યારે પરવાનાગ્રહિતા દ્વારા પરવાનાધારક સામે કોઈ નિશ્ચિત માંગણી ઉઠાવવામાં આવે. જ્યારે કોઈ નિશ્ચિત માંગણી સામે એવો વિવાદ ઉઠાવવામાં આવે, ત્યારે ટ્રિબ્યુનલને તે માંગણી કયા તથ્યો અને સામગ્રીના આધારે ઉઠાવવામાં આવી છે તેની તપાસ કરવી પડશે અને નક્કી કરવું પડશે કે માંગણી પરવાના કરાર અનુસાર છે કે નહીં અને વિશેષ કરીને પરવાના કરારમાં રહેલી એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યૂની વ્યાખ્યા અનુસાર છે કે નહીં, તેમજ તે પરવાના કરારની શરતો અને નિયમોનું અર્થઘટન પણ કરી શકે છે. તારીખ ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ના આદેશ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે તેમની સામે કરાયેલ કોઈ માંગણીઓને પડકારવા બદલે, પરવાનાધારકોએ તેમને આપવામાં આવેલા પરવાનોમાં રહેલી એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યૂની વ્યાખ્યાની માન્યતા પર પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો હતો અને ટ્રિબ્યુનલે પોતાના તારીખ ૩૦.૦૮.૨૦૦૭ના આદેશમાં અંતિમ રીતે નક્કી કર્યું હતું કે કઈ આવકની મુદ્દાઓ એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યૂનો ભાગ બનશે અને કઈ આવકની મુદ્દાઓ એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યૂનો ભાગ બનશે નહીં, તે પણ

કોઈ નિશ્ચિત પરવાનાધારક સામેની માંગણી સંબંધિત તથ્યો અને સામગ્રીની તપાસ કર્યા વિના. [પરા ૪૨] [૭૦૯-જી-એચ; ૭૧૦-એ-ડી]

ઈઝાબેલા જોનસન વિ. એમ.એ. સુસાઈ (મૃત) તેમના કાનૂની પ્રતિનિધિઓ દ્વારા. (૧૯૯૧) ૧ એસ.સી.સી. ૪૯૪: ૧૯૯૦ (૨) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૨૧૩; શ્યામ ટેલિલિંક લિમિટેડ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા (૨૦૧૦) ૧૦ એસ.સી.સી. ૧૬૫: ૨૦૧૦ (૧૨) એસ.સી.આર. ૯૨૭; ભારતી સેલ્યુલર લિમિટેડ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય (૨૦૧૦) ૧૦ એસ.સી.સી. ૧૭૪: ૨૦૧૦ (૧૨) એસ.સી.આર. ૭૨૫; કે. વિદ્યાસાગર વિ. સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. અને અન્ય (૨૦૦૫) ૫ એસ.સી.સી. ૫૮૧; ઇન્ડિયન ઓઈલ કોર્પોરેશન લિમિટેડ વિ. કલેક્ટર ઓફ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ, બરોડા (૨૦૦૭) ૧૩ એસ.સી.સી. ૮૦૩; કમલા બક્ષી વિ. ખેરાતી લાલ (૨૦૦૦) ૩ એસ.સી.સી. ૬૮૧: ૨૦૦૦ (૨) એસ.સી.આર. ૭૭૩; પી.વી. જ્યોર્જ વિ. સ્ટેટ ઓફ કેરળ (૨૦૦૭) ૩ એસ.સી.સી. ૫૫૭: ૨૦૦૭ (૧) એસ.સી.આર. ૧૧૯૮; કુન્હાયમ્મદ અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ કેરળ અને અન્ય એક (૨૦૦૦) ૬ એસ.સી.સી. ૩૫૯: ૨૦૦૦ (૧) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૫૩૮; સર્વોચ્ચ અદાલત એમ્પ્લોઈઝ' વેલફેર એસોસિએશન વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય એક (૧૯૮૯) ૪ એસ.સી.સી. ૧૮૭: ૧૯૮૯ (૩) એસ.સી.આર. ૪૮૮; સ્ટેટ ઓફ મણિપુર વિ. શિંગુજમ બ્રોજેન મીતેઈ (૧૯૯૬) ૯ એસ.સી.સી. ૨૯: ૧૯૯૬ (૨) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૭૩૮; મેડલે ફાર્માસ્યુટિકલ્સ લિમિટેડ

વિ. કમિશનર ઑફ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ એન્ડ કસ્ટમ્સ (૨૦૧૧) ૨ એસ.સી.સી.

૬૦૧: ૨૦૧૧ (૧) એસ.સી.આર. ૭૪૧ – ઉલ્લેખિત.

ચુકાદા કાયદો સંદર્ભ:

૧૯૯૦ (૨) સપ્લી. એસસીઆર ૨૧૩ ફકરા ૮નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

૨૦૦૮ (૧૫) એસસીઆર ૬૫૨ ફકરા ૮નો આધાર લેવામાં આવ્યો.

૧૯૭૫ (૩) એસસીઆર ૨૫૪ ફકરા ૯, ૨૮, ૪૦નો આધાર લેવામાં આવ્યો.

(૧૯૮૮) ૨ એસસીસી ૨૫ ફકરા ૯, ૪૦નો આધાર લેવામાં આવ્યો.

૧૯૯૪ (૨) એસસીઆર ૬૭ ફકરા ૯, ૪૦નો આધાર લેવામાં આવ્યો.

૨૦૦૩ (૨) એસસીઆર ૫૭૪ ફકરા ૯, ૪૦નો આધાર લેવામાં આવ્યો.

૨૦૦૩ (૫) સપ્લી. એસસીઆર ૯૩૦ ફકરા ૯, ૨૯, ૪૦નો આધાર લેવામાં આવ્યો.

૨૦૧૦ (૧૨) એસસીઆર ૯૨૭ ફકરા ૧૦, ૪૦નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

૨૦૧૦ (૧૨) એસસીઆર ૭૨૫ ફકરા ૧૦, ૪૦નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

(૨૦૦૫) ૫ એસસીસી ૫૮૧ ફકરા ૧૨નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

(૨૦૦૭) ૧૩ એસસીસી ૮૦૩ ફકરા ૧૨નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

૨૦૦૨ (૫) સપ્તી. એસસીઆર ૨૨૨ ફકરા ૧૩, ૨૪, ૩૬નો અયોગ્ય ઠેરવવામાં આવ્યો (લાગુ પડતો નથી).

૨૦૦૦ (૧) એસસીઆર ૧૨૦૫ ફકરા ૧૩, ૩૮નો અયોગ્ય ઠેરવવામાં આવ્યો (લાગુ પડતો નથી).

૧૯૯૬ (૨) એસસીઆર ૭૬૭ ફકરા ૧૪, ૩૭નો અયોગ્ય ઠેરવવામાં આવ્યો (લાગુ પડતો નથી).

૨૦૦૦ (૨) એસસીઆર ૭૭૩ ફકરા ૧૫નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

૨૦૦૭ (૯) એસસીઆર ૨૮૫ ફકરા ૧૭, ૩૯નો અયોગ્ય ઠેરવવામાં આવ્યો (લાગુ પડતો નથી).

૨૦૦૭ (૧) એસસીઆર ૧૧૯૮ ફકરા ૨૨નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

૨૦૦૦ (૧) સપ્તી. એસસીઆર ૫૩૮ ફકરા ૨૩નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

૧૯૮૯ (૩) એસસીઆર ૪૮૮ ફકરા ૨૩નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

૧૯૯૬ (૨) સપ્તી. એસસીઆર ૭૩૮ ફકરા ૨૩નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

૨૦૧૧ (૧) એસસીઆર ૭૪૧ ફકરા ૨૩નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

૧૯૭૨ (૩) એસસીઆર ૭૮૪ ફકરા ૨૮નો આધાર લેવામાં આવ્યો.

૧૯૭૬ (૧) એસસીઆર ૨૧૯ ફકરા ૨૯નો આધાર લેવામાં આવ્યો.

૧૯૭૯ (૧) એસસીઆર ૨૬ ફકરા ૪૧નો આધાર લેવામાં આવ્યો.

૨૦૦૫ (૩) સપ્લી. એસસીઆર ૪૮ ફક્કરા ૪૧નો આધાર લેવામાં આવ્યો.

૨૦૦૭ (૨) એસસીઆર ૧૮૪ ફક્કરા ૪૧નો આધાર લેવામાં આવ્યો.

દીવાની અપીલી અધિકારક્ષેત્ર : દીવાની અપીલ ક્રમાંક ૫૦૫૯ ઓફ ૨૦૦૭.

નવી દિલ્હી સ્થિત ટેલિકોમ વિવાદો સમાધાન અને અપીલ અધિકરણના અરજી ક્રમાંક ૭ ઓફ ૨૦૦૩ માં તા. ૩૦.૮.૨૦૦૭ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

સાથે

દિવાની અપીલ ક્રમાંક ૧૭૯-૧૮૦, ૩૬૩, ૧૨૨૯-૧૨૩૦, ૨૦૬૫, ૨૪૭૯, ૩૧૧-૩૧૪ અને ૩૧૭-૩૧૮, સન ૨૦૦૮ના, ૧૫૫૨, ૩૮૬૮, સન ૨૦૦૯ના, ૭૦૪૯, ૭૦૬૨, ૭૦૬૩-૭૦૬૪, ૭૪૪૩, ૭૪૪૬, ૭૧૨૬, ૭૪૪૪, ૭૪૪૫, ૯૬૪૬-૯૬૬૧, સન ૨૦૧૦ના, ૨૦૩૦, ૨૦૩૧, ૨૨૭૦, ૩૨૪૫, ૫૪૫૦-૫૪૫૧, ૮૬૨૭-૮૬૨૮, ૮૬૨૫-૮૬૨૬, સન ૨૦૧૧ના.

મીત મલ્હોત્રા, ડી.એસ. મહરા, અભિજાત પી. મેઘ, મીનાક્ષી અરોરા, રાજીવ મહેતા, બી.વી. બૈરામ દાસ, લોયર્સ નિટ એન્ડ કો, બીના ગુપ્તા, શિરાઝ કોન્ટ્રાક્ટર પટોડિયા, અનિલ કટિયાર, બી. કૃષ્ણ પ્રસાદ, બિનુ તમ્ટા, અરવિંદ કુમાર શર્મા,

નવીન, અરુણ કુમાર બેરીવાલ, સુનિલ કુમાર જૈન, સુમિતા હઝારિકા, રાજન નારાયણ, ગૌરવ કેજરીવાલ હાજર પક્ષકારો તરફથી.

અદાલતનો ચુકાદો એ.કે. પટનાયક, ન્યાયાધીશ દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો.

૨૦૦૭ ના સિવિલ અપીલ નં. ૫૦૫૯, ૨૦૦૮ ના ૧૭૯-૧૮૦, ૨૦૦૮ ના ૩૧૧-૩૧૪, ૩૧૭-૩૧૮, ૨૦૦૮ ના ૩૬૩, ૨૦૦૮ ના ૨૦૬૫, ૨૦૦૮ ના ૧૨૨૯-૧૨૩૦ અને ૨૦૦૯ ના ૩૮૬૮:

૧. ભારતના ટેલિકોમ નિયામક પ્રાધિકરણ અધિનિયમ, ૧૯૯૭ ની કલમ ૧૮ (સંક્ષેપમાં "ટી.આર.એ.આઈ. અધિનિયમ") હેઠળની આ અપીલો, ટેલિકોમ વિવાદ નિવારણ અને અપીલીય ન્યાયાધિકરણ, નવી દિલ્હી (સંક્ષેપમાં "ન્યાયાધિકરણ") દ્વારા અરજી ક્રમાંક ૭ સન ૨૦૦૩ માં તા. ૩૦.૦૮.૨૦૦૭ના રોજ આપેલા સામાન્ય ચુકાદા અને આદેશ વિરુદ્ધ છે.

૨. સંક્ષેપમાં સંબંધિત તથ્યો એ છે કે, વર્ષ ૧૯૯૪ની રાષ્ટ્રીય ટેલિકોમ નીતિ અમલમાં મુકવામાં આવી અને ટેલિકોમ ક્ષેત્રને ઉદાર બનાવવામાં આવતા, વિવિધ સેવા પ્રદાતાઓને ટેલિકોમ અનુજ્ઞાપત્રો આપવામાં આવ્યા હતા. સેવા પ્રદાતાઓને

આપવામાં આવેલા અનુજ્ઞાપત્રોમાં નિશ્ચિત અનુજ્ઞાપત્ર ફી નિર્ધારિત કરવામાં આવી હતી, જે સેવા પ્રદાતાઓએ દર વર્ષે ચૂકવવાની હતી. વર્ષ ૧૯૯૪ થી ૧૯૯૯ દરમિયાન, અનુજ્ઞાધારકોએ અનુજ્ઞાપત્ર ફીની ચુકવણીમાં ચૂક કરી હતી અને ટેલિકોમ ઉદ્યોગના અસ્તિત્વ માટે ઊંચી અનુજ્ઞાપત્ર ફીમાંથી રાહત આપવા બાબતે ભારત સરકારના દૂરસંચાર મંત્રાલય સમક્ષ રજૂઆત કરી હતી. ભારત સરકારે તે રજૂઆતો પર વિચાર કર્યો અને અનુજ્ઞાધારકો સાથે અનેક વિચારવિમર્શો બાદ, “રાષ્ટ્રીય ટેલિકોમ નીતિ ૧૯૯૯ – વ્યવસ્થા” તરીકે ઓળખાતું નવું પેકેજ પ્રસ્તુત કર્યું, જેમાં અનુજ્ઞાધારકોને નિશ્ચિત અનુજ્ઞાપત્ર ફીમાંથી આવક વહેંચણી આધારિત ફી પદ્ધતિમાં સ્થાનાંતરિત થવાનો વિકલ્પ આપવામાં આવ્યો. તે અનુસાર, તારીખ ૨૨.૦૭.૧૯૯૯ના પત્રો વિવિધ અનુજ્ઞાધારકોને મોકલવામાં આવ્યા, જેમાં તેમને એનટીપી-૯૯ વ્યવસ્થામાં પરિવર્તનનો પ્રસ્તાવ આપવામાં આવ્યો હતો, અને જેમાં અન્ય બાબતો ઉપરાંત આ મુજબ જણાવવામાં આવ્યું હતું:

“(૧) એનટીપી-૯૯ વ્યવસ્થા તરફ પરિવર્તન માટેની કટ-ઓફ તારીખ ૦૧.૦૮.૧૯૯૯ રહેશે.

(૨) પરવાનાધારકને પરવાનગી હેઠળ કુલ આવકમાં ટકાવારી હિસ્સા તરીકે એકમુષ્ટ પ્રવેશ ફી તથા પરવાના ફી ચૂકવવી આવશ્યક રહેશે. વસૂલપાત્ર પ્રવેશ ફી, હાલના પરવાનાધારકો દ્વારા ૩૧.૦૭.૧૯૯૯ સુધી ચુકવવાની બાકી રહેલી પરવાના ફીની બાકીદારી રહેશે, જેની ગણતરી આ તારીખ સુધી, નીચેના પરા (૯) મુજબ અમલની

તારીખના કલ્પિત વિસ્તરણને અનુસરીને યોગ્ય રીતે સમાયોજિત કરીને, વર્તમાન પરવાના શરતો અનુસાર કરવામાં આવશે.

(૩) પરવાના હેઠળ કુલ આવકના ટકા તરીકે પરવાના ફી ૦૧.૦૮.૧૯૯૯થી ચૂકવવાની રહેશે. ભારતની ટેલિકોમ નિયમનકારી સત્તા (ટ્રાઈ) ની ભલામણો પ્રાપ્ત કર્યા બાદ પરવાના ફી તરીકે વસૂલ કરવામાં આવનારા આવકહિસ્સાના પરિમાણ અંગે સરકાર અંતિમ નિર્ણય લેશે. ત્યાં સુધી, સરકારે પરવાનાધારકની કુલ આવકના ૧૫% ને કામચલાઉ પરવાના ફી તરીકે નિર્ધારિત કરવાનો નિર્ણય કર્યો છે. આ હેતુ માટે કુલ આવકનો અર્થ પરવાનાધારક કંપનીની કુલ આવક એવો થશે, જેમાં ડીઓટી/એમટીએનએલને ચૂકવાયેલા પીએસટીએન સંબંધિત કોલ શુલ્ક તથા પરવાનાધારકે પોતાના ગ્રાહકો પાસેથી સરકારની તરફેણી વસૂલ કરેલો સેવા કરનો સમાવેશ થતો નથી. ટ્રાઈની ભલામણ તથા સરકારના અંતિમ નિર્ણય પ્રાપ્ત થયા બાદ, આવકહિસ્સાના ટકાવાર પ્રમાણ અને આ હેતુ માટેની આવકની વ્યાખ્યા અંગે જેમ અંતિમ રીતે નક્કી કરવામાં આવશે તે અનુસાર કામચલાઉ બાકી રકમોનું અંતિમ સમાયોજન કરવામાં આવશે."

૩. ૨૨.૦૭.૧૯૯૯ તારીખના પત્રની પ્રાપ્તિ પછી, કેટલાંક સેવા પ્રદાતાઓએ અરજી કરી અને નવા પરવાના મેળવ્યા, જેમાં એવો પ્રાવધાન હતો કે પરવાનાધારકે

દર વર્ષે પરવાના ફી તરીકે કુલ આવકના નિશ્ચિત ટકાવારીનું ચુકવણું કરવાનું રહેશે. ભારત સરકારના દૂરસંચાર મંત્રાલયે સમાયોજિત કુલ આવકની વ્યાખ્યા અંગે અંતિમ નિર્ણય લીધા પછી, પરવાનો કરારમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો અને પરવાનાધારકો દ્વારા તેમાં હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા, અને સુધારેલ પરવાનો કરાર ૦૧.૦૮.૧૯૯૯થી અમલમાં આવ્યો. સુધારેલ પરવાનો કરારની કલમ ૧૯, જેમાં સમાયોજિત કુલ આવકની વ્યાખ્યા આપવામાં આવી છે, નીચે ઉદ્ઘૃત કરવામાં આવે છે:

"૧૯. 'સમાયોજિત કુલ આવક' ની વ્યાખ્યા:

૧૯.૧ કુલ આવક:

સ્થૂળ આવકમાં સ્થાપન શુલ્ક, મોડા શુલ્ક, હેન્ડસેટોના વેચાણની આવક [અથવા અન્ય કોઈ ટર્મિનલ ઉપકરણ વગેરે], વ્યાજ, ડિવિડન્ડ, મૂલ્યવર્ધિત સેવાઓ, અનુપૂરક સેવાઓ, પ્રવેશ અથવા આંતરસંયોજન શુલ્ક, રોમિંગ શુલ્ક, પરવાનગીપ્રાપ્ત પાયાભૂત સુવિધાના વહેંચાણમાંથી મળતી આવક તથા અન્ય કોઈપણ વિવિધ આવકનો સમાવેશ થશે, અને સંબંધિત ખર્ચની કોઈપણ મદ માટે કોઈ સમાયોજન કર્યા વિના, વગેરે.

૧૯.૨ 'સમાયોજિત કુલ આવક [એ.જી.આર.]' સુધી પહોંચવાના હેતુસર, એ.જી.આર. નિર્ધારિત કરવા માટે કુલ આવકમાંથી નીચે મુજબની બાબતો બહાર રાખવામાં આવશે:

૧. ભારતની અંદર અન્ય પાત્ર/હકદાર દૂરસંચાર સેવા પ્રદાતાઓને વાસ્તવમાં ચૂકવવામાં આવેલા પી.એસ.ટી.એન. સંબંધિત કૉલ શુલ્ક [પ્રવેશ શુલ્ક];

૨. અન્ય પાત્ર/અધિકૃત દૂરસંચાર સેવા પ્રદાતાઓને વાસ્તવમાં હસ્તાંતરિત કરાયેલ રોમિંગ આવકો; અને

૩. સેવાઓના પ્રદાન પર સેવા કર અને સ્થૂળ આવકમાં વેચાણ કર અને સેવા કરનો ઘટક સમાવેશ થયેલો હોય તો સરકારને વાસ્તવમાં ચૂકવેલ વેચાણ કર.

૪. વર્ષ ૨૦૦૩માં, કેટલાક અનુજ્ઞાપત્રધારકોએ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ અનુજ્ઞાપત્ર કરારમાં સમાવાયેલ એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યૂની વ્યાખ્યાની માન્યતા પર પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો અને દલીલ કરી કે એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યૂનો સંબંધ માત્ર ભારતીય ટેલિગ્રાફ અધિનિયમ, ૧૮૮૫ની કલમ ૪ હેઠળ અનુજ્ઞાપત્રપ્રાપ્ત ટેલિકોમ પ્રવૃત્તિઓમાંથી સીધો ઉપજતા આવક સાથે જ હોઈ શકે, જેમાં ખર્ચાઓ અને લખી કાઢેલ રકમો તથા અનુજ્ઞાપત્રપ્રાપ્ત ટેલિકોમ પ્રવૃત્તિઓને સીધા આક્ષેપ્ય ન હોય તેવી આવકોનું સમાયોજન કરવામાં આવેલ હોય. તેમણે વધુમાં દલીલ કરી કે વિવિધ તથા અન્ય મુદ્દાઓ, જેમાં વ્યાજ આવક, લાભાંશ આવક, રિબેટ્સનું મૂલ્ય, ડિસ્કાઉન્ટ, નિઃશુલ્ક કૉલ્સ અને યુએસઓ ઇંડમાંથી મળતી પરતફેર વગેરેનો સમાવેશ થાય છે, અનુજ્ઞાપત્ર ફીની ગણતરી માટે એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યૂમાં સામેલ કરવાં યોગ્ય નથી.

ભારત સંઘે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ તેનો જવાબ રજૂ કરીને દલીલ કરી કે અનુજ્ઞાપત્રધારકોએ સ્થળાંતર પેકેજને નિષ્કપટપણે સ્વીકારી તેના લાભો લીધેલા હોવાથી, તેઓ અનુજ્ઞાપત્ર કરારના નિયમો અને શરતોને બંધાયેલા છે અને તેમને તેમાંથી પાછળ હટવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં. તેના તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ના આદેશમાં, ટ્રિબ્યુનલે ભારત સંઘની દલીલો નામંજૂર કરી અને ઠરાવ્યું કે ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ હેઠળ કેન્દ્રીય સરકાર અનુજ્ઞાપત્ર હેઠળ અનુજ્ઞાપત્રધારકની પ્રવૃત્તિઓમાંથી પ્રાપ્ત થયેલ તેના કુલ આવકના હિસ્સામાંથી ટકાવારી લઈ શકે છે અને તેથી અનુજ્ઞાપત્રપ્રાપ્ત પ્રવૃત્તિઓની બહારની પ્રવૃત્તિઓમાંથી અનુજ્ઞાપત્રધારકને મળતી આવક ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ની વ્યાપ્તિની બહાર રહેશે. ટ્રિબ્યુનલે વધુમાં ઠરાવ્યું કે ટ્રાઇ અધિનિયમની કલમ ૧૧ (૧) (એ) હેઠળ કેન્દ્રીય સરકાર માટે અનુજ્ઞાપત્રધારક દ્વારા ચૂકવવાપાત્ર અનુજ્ઞાપત્ર ફી વિષે ટેલિકોમ રેગ્યુલેટરી ઓથોરિટી પાસેથી (સંક્ષેપમાં ‘ટ્રાઇ’) ભલામણો મેળવવી ફરજિયાત છે અને ટ્રાઇ દ્વારા કોઈ અસરકારક રચના કરવામાં આવી ન હોવાથી, મામલો ટ્રાઇને પરત મોકલવો જોઈએ અને ટ્રાઇ મામલાનો વિચાર કરીને તેની ભલામણો ટ્રિબ્યુનલને મોકલી શકે. તેમ છતાં, ટ્રિબ્યુનલે સ્પષ્ટ કર્યું કે ટ્રાઇ એ બાબત ધ્યાનમાં રાખશે કે ટ્રિબ્યુનલના નિષ્કર્ષો મુજબ અનુજ્ઞાપત્રધારકને અનુજ્ઞાપત્રબાહ્ય પ્રવૃત્તિઓમાંથી પ્રાપ્ત થતી આવક, અનુજ્ઞાપત્રધારકે ચૂકવવાની અનુજ્ઞાપત્ર ફી નક્કી કરવા માટે એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યૂમાં સામેલ કરવામાં આવશે નહીં.

૫. ભારત સંઘે, ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૮ હેઠળ નાગરિક અપીલ ક્રમાંક ૮૪/૨૦૦૭માં, ટ્રિબ્યુનલના તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ના આદેશને આ અદાલત સમક્ષ પડકાર્યો હતો. જ્યારે આ નાગરિક અપીલ આ અદાલત સમક્ષ બાકી હતી, ત્યારે ટ્રાઈએ તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ના પોતાના આદેશ દ્વારા ટ્રિબ્યુનલએ માંગેલી એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુના સમાવીકરણ અંગે પોતાની ભલામણો મોકલી હતી. તે અનુસંધાને, જ્યારે તા. ૧૯.૦૧.૨૦૦૭ના રોજ નાગરિક અપીલ ક્રમાંક ૮૪/૨૦૦૭ આ અદાલત સમક્ષ સુનાવણી માટે આવી, ત્યારે આ અદાલતે એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો કે ટ્રાઈએ પોતાની ભલામણો ટ્રિબ્યુનલને પહેલેથી જ રજૂ કરી દીધી હોવાથી હસ્તક્ષેપ કરવાનો કોઈ કારણ નથી, અને ભારત સંઘને ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ નાગરિક અપીલમાં ઉઠાવવામાં આવેલ તમામ દલીલો રજૂ કરવાની છૂટ આપતાં અપીલ ફગાવી દીધી હતી.

૬. જ્યારે ટ્રિબ્યુનલએ ટ્રાઈની ભલામણો અંગે પક્ષકારોને સાંભળ્યા, ત્યારે ભારત સંઘે દલીલ કરી કે આ અદાલતે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ સિવિલ અપીલમાં ઉઠાવવામાં આવેલ તમામ દલીલો રજૂ કરવાની છૂટ આપી હોવાથી, લાઈસન્સ કરારમાં ‘એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુ’ ની વ્યાખ્યાની માન્યતા ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ પડકારી શકાય કે નહીં તે મુદ્દાને ભારત સંઘ ફરીથી ખોલવા હકદાર હતો. બીજી તરફ, લાઈસન્સધારકોએ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ દલીલ કરી કે ભારત સંઘની સિવિલ અપીલ આ અદાલત દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવી હોવાથી, ભારત સંઘને બાબતની નવેસરથી દલીલ કરવાનો અધિકાર નહોતો અને ટ્રિબ્યુનલનો અગાઉનો તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬

નો આદેશ અંતિમ બની ગયો હતો. પોતાના નવા તા. ૩૦.૦૮.૨૦૦૭ ના આદેશમાં (સંક્ષેપમાં ‘વિવાદિત આદેશ’) ટ્રિબ્યુનલએ ઠરાવ્યું કે તેનો અગાઉનો તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ નો આદેશ અંતિમ બની ગયેલો હોવાથી, આ અદાલત દ્વારા સિવિલ અપીલ નં. ૮૪ ઓફ ૨૦૦૭ ફગાવી દેવામાં આવ્યા પછી તે ફરીથી ખોલી શકાય તેમ નથી. ટ્રિબ્યુનલએ વધુમાં ઠરાવ્યું કે પોતાના અગાઉના તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ ના આદેશમાં કરવામાં આવેલું તેનું તારણ, કે ‘એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુ’ માં માત્ર લાઈસન્સપ્રાપ્ત પ્રવૃત્તિમાંથી ઉત્પન્ન થતી આવકનો જ સમાવેશ થશે અને લાઈસન્સની બહારની પ્રવૃત્તિઓમાંથી મળતી આવકનો સમાવેશ નહીં થાય, તે મુદ્દો ભારત સંઘ દ્વારા ફરીથી ઉઠાવી શકાય નહીં.

૭. સમાયોજિત કુલ આવકમાં માત્ર લાઈસન્સપ્રાપ્ત પ્રવૃત્તિમાંથી ઊપજતી આવકનો જ સમાવેશ થશે એવું ઠરાવ્યા પછી, ટ્રિબ્યુનલએ પડકારાયેલ આદેશમાં સમાયોજિત કુલ આવકમાં સમાવેશ કરવાના આવકના મથાળા અને સમાયોજિત કુલ આવકમાંથી બાકાત રાખવાના આવકના મથાળાઓ અંગે ટ્રાઈબીનલ લલામણો પર વિચાર કર્યો અને નીચે મુજબ નિર્ણય કર્યો:

(૧) ટ્રિબ્યુનલએ ટ્રાઈબી આ લલામણ સ્વીકારી કે ડિવિડેન્ડમાંથી થતી આવક, ભલે તે આવકના ભાગરૂપે હોય, તો પણ તે

પરવાનાપ્રાપ્ત પ્રવૃત્તિમાંથી થતી આવકનું પ્રતિનિધિત્વ કરતી નથી અને તેથી, તેને સમાયોજિત કુલ આવકમાં સમાવેશ કરી શકાતો નથી.

(૨) ટ્રિબ્યુનલએ ટ્રાઈની આ ભલામણ સ્વીકારી હતી કે કુલ આવકમાં સરકારના હિસ્સા સંબંધિત બાકીદારી સહિતની તમામ બાકીદારીઓનું નિર્વહ કર્યા બાદ લાયસન્સધારક દ્વારા કરવામાં આવેલી બચતના રોકાણ પરથી પ્રાપ્ત થતું વ્યાજ સમાયોજિત કુલ આવકમાં સમાવિષ્ટ કરી શકાય નહીં, પરંતુ ગ્રાહકો પાસેથી ચાર્જિસ સામેની સુરક્ષા માટે જમા રકમ તરીકે પ્રાપ્ત થયેલા નાણાંના રોકાણ પરથી લાયસન્સધારકને મળતું વ્યાજ તથા ટેલિકોમ સેવાઓનો ઉપયોગ કરવા માટે ચૂકવવાપાત્ર ચાર્જિસમાં આપવામાં આવેલી છૂટછાટોના કારણે પ્રાપ્ત નાણાંના રોકાણ પરથી મળતું વ્યાજ સમાયોજિત કુલ આવકમાં સમાવવું જરૂરી છે, કારણ કે તે ટેલિકોમ સેવા સાથે સંબંધિત છે, જે લાયસન્સપ્રાપ્ત પ્રવૃત્તિનો એક ભાગ છે.

(૩) ટ્રિબ્યુનલએ મૂડીલાભ અંગે ટ્રાઈની ભલામણને સંપૂર્ણપણે સ્વીકારી નહોતી અને એમ ઠરાવ્યું હતું કે લાઈસન્સધારકની અચલ મિલ્કતો, પ્રતિભૂતિઓ, પોરન્ટ્સ અથવા ઋણ સાધનો જેવી સંપત્તિઓનું વેચાણ લાઈસન્સપ્રાપ્ત પ્રવૃત્તિનો ભાગ નથી અને તેથી આવી સંપત્તિઓના વેચાણ પરથી લાઈસન્સધારકે પ્રાપ્ત કરેલો મૂડીલાભ સમાયોજિત કુલ આવકનો ભાગ બની શકતો નથી.

(૪) ટ્રિબ્યુનલએ ટ્રાઈની આ ભલામણ સ્વીકારી હતી કે વિદેશી વિનિમય દરોમાં થતા વધઘટમાંથી થતા લાભો પણ ટેલિકોમ સેવા પ્રદાતાઓની લાયસન્સપ્રાપ્ત પ્રવૃત્તિનો ભાગ નથી અને તેથી, તે સમાયોજિત કુલ આવકનો ભાગ બની શકતા નથી.

(૫) ટ્રિબ્યુનલએ ખરાબ દેવાં, કર અને વેચાણકર્તાઓના જમા જેવી જોગવાઈઓના ઉલટફેર અંગે ટ્રાઈની ભલામણને સંપૂર્ણપણે સ્વીકારી નહોતી અને એમ ઠરાવ્યું હતું કે આવા તમામ ઉલટફેરોને સમાયોજિત કુલ આવકમાંથી બાદ કરવા પડે.

(૬) ટ્રિબ્યુનલએ ટ્રાઈની આ ભલામણ પણ સ્વીકારી હતી કે લાઈસન્સધારકની માલિકીની મિલકતમાંથી મળતી ભાડાની આવકને સમાયોજિત કુલ આવકમાંથી બાકાત રાખવી જોઈએ, શરતે કે સ્પષ્ટ રીતે સ્થાપિત થાય કે તે મિલકતનો દૂરસંચારની સ્થાપના, જાળવણી અને સંચાલન સાથે કોઈપણ રીતે સંબંધ નથી.

(૭) ટ્રિબ્યુનલે ટ્રાઈની ભલામણ સ્વીકારી હતી કે ટાવર, ડાર્ક ફાઈબર વગેરે જેવી નિષ્ક્રિય માળખાકીય સુવિધાઓના ભાડે આપવાથી અને લીઝ પર આપવાથી થતી આવકને સમાયોજિત કુલ આવકનો ભાગ ગણવો જોઈએ, કારણ કે તે લાઈસન્સધારકની લાઈસન્સપ્રાપ્ત પ્રવૃત્તિના ભાગો છે.

(૮) ટ્રિબ્યુનલે ટ્રાઈની આ ભલામણ સ્વીકારી કે ટેલિકોમ સેવા સંબંધિત ટેન્ડરો, ડાયરેક્ટરીઓ, ફોર્મોના વેચાણમાંથી થતી આવક તેમજ થાપણ/બચાના રકમની જમીની મળતી આવક સમાયોજિત કુલ આવકનો ભાગ બનવી જોઈએ, પરંતુ એવું ઠરાવ્યું કે ટેલિકોમ સેવાથી મળતી વ્યવસ્થાપન ફી, સલાહકાર ફી અને તાલીમ શુલ્ક સમાયોજિત કુલ આવકનો ભાગ બનવા જોઈએ નહીં, કારણ કે આ પ્રવૃત્તિઓ માટે પરવાનો આવશ્યક નથી.

(૯) ટ્રિબ્યુનલએ ઠરાવ્યું કે તૃતીય પક્ષ વતી પ્રાપ્ત થયેલ ચુકવણીઓ સમાયોજિત કુલ આવકનો ભાગ બનવી જોઈએ નહીં અને આ બાબતમાં ટ્રાઈની ભલામણ સ્વીકારી નહોતી.

(૧૦) ટ્રાઈબ્યુનલએ ટ્રાઈની આ ભલામણ સ્વીકારી નહોતી કે ટીવી અપ-લિંકિંગ અને ઇન્ટરનેટ સેવામાંથી થતી આવક સમાયોજિત કુલ આવકનો ભાગ બનવી જોઈએ, કારણ કે આ પ્રવૃત્તિઓ અલગ પરવાનગીપત્ર હેઠળ આવરી લેવામાં આવે છે.

(૧૧) ટ્રિબ્યુનલએ ટ્રાઈની આ ભલામણ સ્વીકારી કે ટેલિકોમ સેવા સાથે જોડીને વેચવામાં આવતા હેન્ડસેટ્સ અથવા ટેલિફોન ઉપકરણોનું વેચાણ એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુનો ભાગ હોવું જોઈએ, કારણ કે આવું વેચાણ પરવાનાપ્રાપ્ત પ્રવૃત્તિની પરિધિમાં આવે છે.

(૧૨) ટ્રિબ્યુનલએ ટ્રાઈની આ ભલામણ સ્વીકારી હતી કે યુએસઓ ઇંડમાંથી મળતી આવકો સમાયોજિત કુલ આવકનો ભાગ બનશે નહીં.

(૧૩) ટ્રાઈબ્યુનલએ ટ્રાઈની આ ભલામણ સ્વીકારી કે એ.ડી.સી. (એક્સેસ ડેફિસિટ ચાર્જ) ના કારણે થયેલી આવક પ્રાપ્તિઓ સમાયોજિત કુલ આવકનો ભાગ બનવી જોઈએ.

(૧૪) ટ્રિબ્યુનલએ ટ્રાઈની આ ભલામણ સ્વીકારી હતી કે પોર્ટ ચાર્જસ, ઇન્ટરકનેક્શન સેટ-અપ ચાર્જસ, લીઝ લાઈન, અવસ્થાપનના વહેંચણી, રોમિંગ સિગ્નલિંગ ચાર્જસ અને કન્ટેન્ટ ચાર્જસના હિસાબે થતો ખર્ચ સમાયોજિત કુલ આવકનો ભાગ બનવો જોઈએ.

(૧૫) ટ્રાઈબ્યુનલએ ટ્રાઈની આ ભલામણ સ્વીકારી નહોતી કે ખરાબ દેવું, માફીઓ અને ડિસ્કાઉન્ટો સમાયોજિત કુલ આવકનો ભાગ બનવા જોઈએ અને એમ ઠરાવ્યું હતું કે લાઈસન્સધારકે ભોગવેલા આવા નુકસાનને સમાયોજિત કુલ આવકમાંથી બાકાત રાખવા જોઈએ.

(૧૬) ટ્રિબ્યુનલએ ટ્રાઈની એ ભલામણ સ્વીકારી હતી કે લાયસન્સધારક દ્વારા ચૂકવવાપાત્ર સેવા કરને ઉપાર્જન આધારે સમાયોજિત કુલ આવકમાં સમાવેશ કરવો કે તેમાંથી બાકાત રાખવો જોઈએ અને ટ્રાઈની એ ભલામણ પણ સ્વીકારી હતી કે ઇન્ટરકનેક્શન

ઉપયોગને પણ ઉપાર્જન આધારે સમાયોજિત કુલ આવકમાં સમાવેશ કરવો કે તેમાંથી બાકાત રાખવો જોઈએ.

(૧૭) ટ્રાઈબ્યુનલએ ટ્રાઈની તે ભલામણ સ્વીકારી નહોતી કે કુલ આવકમાં જે મુદ્દાઓનો સમાવેશ કરવો કે બહિષ્કાર કરવો તે અંગેની તેની ભલામણો ભાવિ તારીખથી અમલમાં આવવી જોઈએ, અને તેના બદલે એમ ઠરાવ્યું હતું કે સમાયોજિત કુલ આવકમાં જે મુદ્દાઓનો સમાવેશ કરવામાં આવે છે અથવા બહિષ્કૃત કરવામાં આવે છે તે અંગે ટ્રાઈબ્યુનલના તારણો લાઈસન્સધારકે ટ્રાઈબ્યુનલનો અભિગમ કર્યો તે તારીખથી અમલમાં આવશે.

૮. અમારી સમક્ષ રહેલી વિવિધ નાગરિક અપીલોમાં ભારત સંઘ તરફથી હાજર થયેલા પરિષ્ક વિદ્વાન વકીલ શ્રી સોલી સોરાબજી અને શ્રી રાકેશ દ્વિવેદીએ રજૂ કર્યું કે ભારત સંઘે ટ્રિબ્યુનલના તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ના આદેશને આ અદાલત સમક્ષ નાગરિક અપીલ ક્રમાંક ૮૪ ઓફ ૨૦૦૭માં પડકાર્યો હતો અને આ અદાલતે તે નાગરિક અપીલનો નિકાલ કરતી વખતે ભારત સંઘને ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ નાગરિક અપીલમાં ઉઠાવવામાં આવેલી તમામ દલીલો રજૂ કરવાની છૂટ આપી હતી. તેમણે રજૂ કર્યું કે તેથી ટ્રિબ્યુનલ એ નિષ્કર્ષે પહોંચવામાં યોગ્ય નહોતું કે ભારત સંઘ તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ના આદેશમાં નિર્ધારિત થયેલા પ્રશ્નને ફરીથી ખુલ્લો કરી શકતું નથી કે જેમાં એવો નિર્ધાર કરવામાં આવ્યો હતો કે લાઈસન્સ પ્રાપ્ત પ્રવૃત્તિઓની બહારની

પ્રવૃત્તિઓમાંથી પ્રાપ્ત આવક સમાયોજિત કુલ આવકનો ભાગ બની શકતી નથી, જ્યારે તે મુદ્દો ભારત સંઘ દ્વારા આ અદાલત સમક્ષ નાગરિક અપીલમાં ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો. તેમણે વધુમાં રજૂ કર્યું કે કોઈપણ પરિસ્થિતિમાં ભારત સંઘે નાગરિક અપીલ ક્રમાંક ૮૪ ઓફ ૨૦૦૭ના અપીલના સ્મારકના આધાર ક્રમાંક ૪ માં વિશિષ્ટ આધાર લીધો હતો કે ટ્રિબ્યુનલને લાઈસન્સની શરતો, જેઓને લાઈસન્સધારકે બિનશરતી રીતે સ્વીકારી અને તેના પર અમલ કર્યો હતો, તેમની યોગ્યતા તપાસવાનો અધિકારક્ષેત્ર અથવા સત્તા નહોતી. તેમણે રજૂ કર્યું કે આ અદાલતના નિર્ણયોથી સુસ્થાપિત છે કે અદાલતના અધિકારક્ષેત્ર સંબંધિત શુદ્ધ કાનૂની પ્રશ્ન પર રેસ જુડિકેટા અથવા એસ્ટોપલનો નિયમ લાગુ પડતો નથી અને પોતાની રજૂઆતોના સમર્થનમાં તેમણે આ અદાલતના ઇઝાબેલા જોનસન વિ. એમ.એ. સુસાઈ (મૃત) તેમના કાનૂની વારસદારો દ્વારા [(૧૯૯૧) ૧ એસ.સી.સી. ૪૯૪] તથા ચંદ્રભાઈ કે. ભોઈર અને અન્ય વિ. કૃષ્ણ અર્જુન ભોઈર અને અન્ય [(૨૦૦૯) ૨ એસ.સી.સી. ૩૧૫]ના નિર્ણયોનો ઉલ્લેખ કર્યો, જેમાં આ અદાલતે એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો છે કે અધિકારક્ષેત્ર વિના કરાયેલ આદેશ રદબાતલ છે અને તે પક્ષકારો પર બાધ્યકર્તા નથી. તેમણે દલીલ કરી કે તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬નો ટ્રિબ્યુનલનો આદેશ લાઈસન્સ કરારમાં સમાયોજિત કુલ આવકની વ્યાખ્યાને પડકારતો હોવાથી ટ્રિબ્યુનલનો આદેશ અધિકારક્ષેત્ર વિના હતો અને રદબાતલ હતો.

૯. શ્રી સોરાબજી અને શ્રી ક્લિવેદીએ ત્યારબાદ રજૂ કર્યું કે ટ્રિબ્યુનલ આ બાબતની મૂળવણી કરવામાં નિષ્ફળ ગયું કે લાયસન્સ કરાર હેઠળ ચૂકવવામાં

આવતી લાયસન્સ ફી અથવા કરવામાં આવેલી ચુકવણી વાસ્તવમાં કેન્દ્ર સરકારના વિશિષ્ટ અધિકારના અંશથી વિમુખ થવા બદલની કિંમત અથવા પ્રતિફળના સ્વરૂપની છે અને તે કેન્દ્ર સરકાર તથા લાયસન્સધારક બંને પર બંધનકારક છે; અને લાયસન્સધારકે કરાર પર હસ્તાક્ષર કરીને તથા તેમાં સમાવિષ્ટ શરતો અને નિયમોને, જેમાં કરવાનાં ચુકવણીનો પણ સમાવેશ થાય છે, સ્વીકારી લીધા હોવા પછી, તે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ આવી ચુકવણીની શરતોને પડકારી શકતો નથી. તેમણે રજૂ કર્યું કે આ અદાલતે હર શંકર અને અન્ય વિ. ડેપ્યુટી એક્સાઇઝ એન્ડ ટેક્ષેશન કમિશનર અને અન્ય [(૧૯૭૫) ૧ એસસીસી ૭૩૭], ગવર્નમેન્ટ ઓફ એ.પી. વિ. એમ/એસ અનબેશાહી વાઇન એન્ડ ડિસ્ટિલરીઝ પ્રા. લિ. [(૧૯૮૮) ૨ એસસીસી ૨૫], આસિસ્ટન્ટ એક્સાઇઝ કમિશનર અને અન્ય વિ. આઇઝેક પીટર અને અન્ય [(૧૯૯૪) ૪ એસસીસી ૧૦૪], સ્ટેટ ઓફ ઓરિસ્સા અને અન્ય વિ. નરાયણ પ્રસાદ અને અન્ય [(૧૯૯૬) ૫ એસસીસી ૭૪૦], સ્ટેટ ઓફ એમ.પી. અને અન્ય વિ. કે.સી.ટી. ટ્રિક્સ લિ. [(૨૦૦૩) ૪ એસસીસી ૭૪૮] અને સ્ટેટ ઓફ પંજાબ અને અન્ય વિ. દેવન્સ મોડર્ન બ્રુઅરીઝ લિ. અને અન્ય [(૨૦૦૪) ૧૧ એસસીસી ૨૬] માં સરકારના વિશિષ્ટ અધિકાર સંબંધિત પ્રશ્નોનો નિર્ણય કરતી વખતે સતત આ જ દૃષ્ટિકોણ અપનાવ્યો છે.

૧૦. શ્રી સોરાબજી અને શ્રી ડિવેદીએ વધુમાં રજૂ કર્યું કે ગ્રોસ રેવન્યૂ અને એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યૂની વ્યાખ્યાઓ લાયસન્સની શરતો અને નિયમોને સમાવવામાં લેતા સમગ્ર પેકેજનો ભાગ છે અને એક તરફ લાયસન્સધારક લાયસન્સ

સ્વીકારી શકે અને બીજી તરફ ગ્રોસ રેવન્યૂ તથા એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યૂની વ્યાખ્યાઓનો વિવાદ ઉઠાવી શકે નહીં. તેમણે રજૂ કર્યું કે જો લાયસન્સધારક ટેલિકોમ લાયસન્સનું સંચાલન કરવા ઇચ્છે, તો કેન્દ્ર સરકારને લાયસન્સ માટે જે ફી તેને ચુકવવાની રહેશે તેની ગણતરીના હેતુસર તેને ગ્રોસ રેવન્યૂ અને એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યૂની વ્યાખ્યાઓ સ્વીકારવી જ પડશે. તેમણે આ સિદ્ધાંતના સમર્થનમાં કે જે વ્યક્તિ એવા દસ્તાવેજ હેઠળ લાભ લે છે જે એક તરફ લાભ આપે છે અને બીજી તરફ ભાર પણ મૂકે છે, તે ભારનું નિર્વહ કર્યા વગર લાભ લઈ શકતી નથી, આ અદાલતના શ્યામ ટેલીલિંક લિમિટેડ વિ. ભારત સંઘ [(૨૦૧૦) ૧૦ એસ.સી.સી. ૧૬૫] તથા ભારતી સેલ્યુલર લિમિટેડ વિ. ભારત સંઘ અને અન્ય [(૨૦૧૦) ૧૦ એસ.સી.સી. ૧૭૪] ના નિર્ણયોમાં આધાર રાખ્યો.

૧૧. શ્રી સોરાબજી અને શ્રી ઢિવેદીએ અંતે રજૂ કર્યું કે ટ્રાઈ અધિનિયમ, ૧૯૭૭ ની કલમ ૧૧(૧)(એ)(૨) હેઠળ, ટ્રાઈ સ્વપ્રેરિત રીતે અથવા લાઈસન્સદાતા તરફથી કરવામાં આવેલી વિનંતી પર, સેવા પ્રદાતાને આપવાના લાઈસન્સની શરતો અને નિયમો અંગે ભલામણો કરે છે અને ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧(૧) ની પ્રથમ શરતસ્પષ્ટ જોગવાઈમાં સ્પષ્ટપણે જણાવવામાં આવ્યું છે કે ટ્રાઈની આવી ભલામણો કેન્દ્ર સરકાર પર બંધનકારક રહેશે નહીં. તેમણે રજૂ કર્યું કે તેથી, સમાયોજિત કુલ આવકમાંથી કયા આવકના મથકોનો સમાવેશ થવો જોઈએ અને કયા આવકના મથકોને બહાર રાખવા જોઈએ તે અંગે ટ્રાઈની ભલામણો કેન્દ્ર સરકાર પર બંધનકારક નથી. તેમણે રજૂ કર્યું કે ઉપરોક્ત સ્પષ્ટ કાયદેસરની

જોગવાઈ હોવા છતાં, અધિકરણએ ટ્રાઈની ભલામણો પર વિચાર કર્યો અને તેમાંથી મોટાભાગની ભલામણો સ્વીકારી લીધી, એ હકીકત હોવા છતાં કે કેન્દ્ર સરકારે અધિકરણ સમક્ષ ટ્રાઈની ભલામણો સામે પોતાની આપત્તિઓ દાખલ કરી હતી, અને તેથી અધિકરણનો વિવાદિત આદેશ કાયદાની દૃષ્ટિએ ટકાઉ નથી.

૧૨. સેલ્યુલર ઓપરેટર્સ એસોસિએશન તરફથી, જે કેટલાક લાયસન્સધારકોનું એક સંગઠન છે, હાજર થયેલા વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સી.એસ. વૈદનાથને રજૂ કર્યું કે ટ્રિબ્યુનલએ તેના અગાઉના તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ના આદેશમાં માત્ર એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યૂની વ્યાખ્યાનું એવું અર્થઘટન કર્યું હતું કે તેમાં લાયસન્સ હેઠળ લાયસન્સધારકની બધી પ્રવૃત્તિઓમાંથી મળતી આવક આવરી લેવાય, અને તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ના તેના આદેશમાં કરવામાં આવેલું એ તારણ કે લાયસન્સધારકની એવી પ્રવૃત્તિઓમાંથી પ્રાપ્ત થયેલી આવક, જે લાયસન્સપ્રાપ્ત પ્રવૃત્તિઓની હદ બહારની છે, લાયસન્સ ફી માટેના એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યૂનો ભાગ બની શકતી નથી, તે મુદ્દો ટ્રિબ્યુનલના તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ના આદેશ વિરુદ્ધ ભારત સંઘ દ્વારા દાખલ કરાયેલ સિવિલ અપીલ ક્રમાંક ૮૪/૨૦૦૭ આ અદાલતે તા. ૧૯.૦૧.૨૦૦૭ના રોજ ફગાવી દીધી પછી ફરીથી ઉઠાવી શકાતો નહોતો. પોતાના આ પ્રતિપાદનના સમર્થનમાં તેમણે કે. વિદ્યાસાગર વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય [(૨૦૦૫) ૫ એસ.સી.સી. ૫૮૧] ઉપર આધાર રાખ્યો, જેમાં આ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે જો અરજદારે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ વડી અદાલતમાં દાખલ કરેલી રિટ અરજીમાં એ જ રાહતો માગેલી હોય અને તે રિટ અરજી

ફગાવી દેવામાં આવી હોય તેમજ વડી અદાલતના નિર્ણય વિરુદ્ધ કરાયેલી વિશેષ પરવાનગી અરજીનો પણ આ અદાલતે એ દિશા-નિર્દેશો સાથે નિકાલ કર્યો હોય કે તે કાયદા અનુસાર પોતાની વ્યથા રજૂ કરી શકે, તો બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળ અરજદારે માગેલી રાહતો મંજૂર કરી શકાતી નથી. તેમણે ઈન્ડિયન ઓઈલ કોર્પોરેશન લિમિટેડ વિ. સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝના કલેક્ટર, બરોડા [(૨૦૦૭) ૧૩ એસ.સી.સી. ૮૦૩] ઉપર પણ આધાર રાખ્યો, જેમાં આ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે જો રેવન્યુએ અગાઉના આદેશ સામે અપીલ ન કરી હોય અથવા સમાન મુદ્દો સામેલ હોય તેવી અગાઉની અપીલને દબાવી ન હોય, તો અનુવર્તી પ્રકરણમાં એ જ પ્રશ્ન સંકળાયેલ અપીલને દબાવવા તે હકદાર રહેતું નથી.

૧૩. શ્રી વૈદ્યનાથને ત્યારબાદ રજૂ કર્યું કે ટ્રાઈએ એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો હતો કે લાઈસન્સ ફી વસૂલવાના હેતુસર સમાયોજિત કુલ આવકનો અર્થ એવો થાય કે લાઈસન્સ હેઠળ નિર્દેશિત કામગીરીઓ દ્વારા લાઈસન્સધારકને પ્રાપ્ત થતી કુલ આવક, પરંતુ કેન્દ્રીય સરકારે ટ્રાઈના આ અભિપ્રાયને ૧૦.૧૦.૨૦૦૦ના રોજ નકારી કાઢ્યો હતો. તેમણે રજૂ કર્યું કે આ અદાલતે સેલ્યુલર ઓપરેટર્સ એસોસિયેશન ઓફ ઈન્ડિયા તથા અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા તથા અન્ય [(૨૦૦૩) ૩ એસ.સી.સી. ૧૮૬] માં ઠરાવ્યું હતું કે ટ્રાઈની ભલામણોને મહત્વ આપવું આવશ્યક છે, કારણ કે ટ્રાઈ એક વિશિષ્ટ નિષ્ણાત સંસ્થા હતી અને જો કેન્દ્રીય સરકાર ટ્રાઈની ભલામણ નકારે, તો તે તર્કસંગત અને ઠોસ કારણસર આધારિત હોવું જોઈએ. તેમણે રજૂ કર્યું કે ટ્રાઈની એ ભલામણોમાં કે ફક્ત લાઈસન્સ હેઠળ હાથ ધરવામાં આવેલી

પ્રવૃત્તિઓમાંથી ઉપજતી આવક જ ગણતરીમાં લેવાય, તેમાં કોઈ ખામી દર્શાવી શકાય તેવી નથી અને તેથી ગેર-ટેલિકોમ પ્રવૃત્તિઓમાંથી પ્રાપ્ત આવક સમાયોજિત કુલ આવકનો ભાગ બની શકતી નથી. તેમણે રજૂ કર્યું કે લાઈસન્સ ફી વસૂલવાના હેતુસર લાઈસન્સધારકના લાઈસન્સની બહારની પ્રવૃત્તિઓમાંથી પ્રાપ્ત આવકને સમાયોજિત કુલ આવકમાં સામેલ કરી શકાતી નથી એવો ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા સ્વીકારેલો દષ્ટિકોણ સંપૂર્ણપણે યોગ્ય છે. તેમણે રજૂ કર્યું કે ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ ની જોગવાઈની પરંતુક હેઠળ કેન્દ્રીય સરકારને લાઈસન્સ મંજૂર કરવા માટેની શરતો, જેમાં ચુકવણીનો પણ સમાવેશ થાય છે, ‘તે યોગ્ય માને તેમ’ નક્કી કરવાની સત્તા છે, પરંતુ ‘તે યોગ્ય માને તેમ’ એવો પ્રયોગ કેન્દ્રીય સરકારને ગેર-ટેલિકોમ પ્રવૃત્તિઓ પર લાઈસન્સ ફી લાદવા માટે અપરિમિત છૂટ આપતો નથી. તેમણે સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. વિ. દેવી દયાલ સિંહ [(૨૦૦૦) ૩ એસ.સી.સી. ૫] નો ઉલ્લેખ કર્યો, જેમાં રૂમા પાલ, ન્યાયાધીશે અદાલત માટેનો ચુકાદો લખતાં ઇન્ડિયન ટોલ્સ એક્ટ, ૧૮૫૧ ની કલમ ૨નું અર્થઘટન કર્યું હતું, જે રાજ્ય સરકારને ‘તે યોગ્ય માને તેવા’ દરે ટોલ વસૂલ કરવાની સત્તા આપે છે, અને એમ ઠરાવ્યું હતું કે ‘ટોલ’ શબ્દના અર્થના સંદર્ભમાં જ રાજ્ય સરકારે પુલના નિર્માણને આધારે જનતા પર આવી વસૂલાતને યોગ્ય ઠેરવવી પડે. શ્રી વૈધનાથને દલીલ કરી કે તેથી ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ ની પરંતુકમાં આવેલ ‘તે યોગ્ય માને તેમ’ એવો પ્રયોગ, ટેલિકોમ પ્રવૃત્તિઓ માટે ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ હેઠળ કેન્દ્રીય સરકાર દ્વારા આપવામાં આવેલા લાઈસન્સના પરિપ્રેક્ષ્યમાં જ અર્થઘટિત થવો જોઈએ અને ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ હેઠળ આપવામાં આવેલ લાઈસન્સ માત્ર ટેલિકોમ

પ્રવૃત્તિઓ ચલાવવા માટેનું જ હોવાથી, ગેર-ટેલિકોમ પ્રવૃત્તિઓમાંથી પ્રાપ્ત આવકને લાઈસન્સ ફી વસૂલવાના હેતુસર સમાયોજિત કુલ આવકમાં સામેલ કરી શકાય નહીં.

૧૪. શ્રી વૈદ્યનાથને ત્યારબાદ રજૂ કર્યું કે કોઈપણ પરિસ્થિતિમાં ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ ની જોગવાઈના ઉપબંધ હેઠળ કેન્દ્રીય સરકારને સોંપાયેલ વિવેકાધિકાર કાયદા અનુસાર અને ચુકિતસંગત રીતે જ વાપરવાનો રહે છે. આ રજૂઆતના સમર્થનમાં તેમણે દિલ્લી સાયન્સ ફોરમ અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા [(૧૯૯૬) ૨ એસ.સી.સી. ૪૦૫] ના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કર્યો, જેમાં આ સર્વોચ્ચ અદાલતે ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪(૧) ના પ્રથમ ઉપબંધનું અર્થઘટન કરતાં ઠરાવ્યું હતું કે ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪(૧) ના ઉપબંધમાં દર્શાવેલ તેવી શરતો પર અને તેવી પ્રતિફળ બાબતોને આધારે લાઈસન્સ આપવાની સત્તાનો ઉપયોગ કેન્દ્રીય સરકાર માત્ર સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતો અને ધોરણોના આધારે જ કરી શકે, જે સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪ ની કસોટીને સંતોષી શકે. તેમણે જોરશોરથી દલીલ કરી કે શ્રી સોરાબજી અને શ્રી દ્વિવેદી દ્વારા ઉદ્દેખિત દાંડના લાઈસન્સ માટે વિશિષ્ટ અધિકારપ્રદાન બાબતના આ સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાઓનો ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ ની જોગવાઈના ઉપબંધ હેઠળ લાઈસન્સ મંજૂર કરવાની બાબતમાં કોઈ લાગુ પડતો સંબંધ નથી.

૧૫. શ્રી વૈધનાથને રજૂ કર્યું કે અપીલકર્તાઓએ ટ્રિબ્યુનલના આક્ષેપિત આદેશ વિરુદ્ધ નાગરિક અપીલ ક્રમાંક ૧૨૨૯-૧૨૩૦/૨૦૦૮ દાખલ કરી છે, કારણ કે તેઓ મુખ્યત્વે ટ્રિબ્યુનલના આક્ષેપિત આદેશમાં કરાયેલા તે નિષ્કર્ષથી વ્યથિત છે કે ટ્રાઈ દ્વારા ભલામણ કરાયેલા અને ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા સ્વીકારાયેલા મુજબ સમાયોજિત કુલ આવકમાં જે મુદ્દાઓનો સમાવેશ કરવો કે બહાર રાખવો હોય, તે લાઈસન્સધારકે ટ્રિબ્યુનલનો આશરો લીધો તે તારીખથી અમલમાં આવશે. તેમણે રજૂ કર્યું કે ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા લાઈસન્સધારકોને આપવામાં આવેલી રાહતો ગેરકૃત્ય થયેલી તારીખથી અમલમાં ગણવી જોઈએ અને આ રજૂઆતના સમર્થનમાં તેમણે કમલા બક્ષી વિ.એસ. ખેરાતી લાલ [(૨૦૦૦) ૩ એસ.સી.સી. ૬૮૧] પર આધાર મૂક્યો. તેમણે રજૂ કર્યું કે ટ્રિબ્યુનલ પાસે ભાવિ અમલથી જ કાયદો નિર્ધારિત કરવાની સત્તા નથી અને તેથી ટ્રિબ્યુનલનો આક્ષેપિત આદેશ લાઈસન્સ કરારની તારીખથી અમલમાં ગણવો જોઈએ.

૧૬. રિલાયન્સ કમ્યુનિકેશન્સ લિમિટેડ માટે નાગરિક અપીલ ક્રમાંકો ૯૯૪૬-૯૯૬૧ ઓફ ૨૦૧૦ માં હાજર થયેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી શ્યામ દીવાને રજૂ કર્યું કે તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ અને ૩૦.૦૮.૨૦૦૭ ના આદેશો વાસ્તવમાં ઘોષણાત્મક સ્વરૂપના છે અને ટ્રિબ્યુનલની સત્તાઓની હદમાં આવે છે અને તમામ લાઈસન્સધારકો ઉપરોક્ત ટ્રિબ્યુનલના આદેશોનો લાભ મેળવવા હકદાર છે અને તેનાથી તમામ લાઈસન્સધારકો માટે સમાન સ્પર્ધાત્મક પરિસ્થિતિ સુનિશ્ચિત થશે.

૧૭. શ્રી રામજી શ્રીનિવાસન, ઇન્ડિયાની એસોસિએશન ઓફ ટેલિકોમ સર્વિસ પ્રોવાઇડર્સ તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલે રજૂ કર્યું કે લાઇસન્સ ફીની દૃષ્ટિએ લાઇસન્સધારક દ્વારા લાઇસન્સપ્રાપ્ત પ્રવૃત્તિઓની સીમાથી પરની પ્રવૃત્તિઓમાંથી પ્રાપ્ત થયેલી આવકને સમાયોજિત કુલ આવકનો ભાગ ગણાવી શકાય નહીં, એવો ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ તારીખનો આદેશ પસાર કરવાની અધિકારક્ષેત્ર ટ્રિબ્યુનલ પાસે નહોતી, એવો ભારત સંઘનો દાવો યોગ્ય નથી. તેમણે દલીલ કરી કે ટ્રાઇ અધિનિયમની કલમ ૧૪ (એ)(૧) એ ટ્રિબ્યુનલને લાઇસન્સદાતા અને લાઇસન્સધારક વચ્ચેના "કોઇપણ" વિવાદનું નિરાકરણ કરવાની સત્તા પ્રદાન કરી હતી અને ટ્રાઇ અધિનિયમની કલમ ૧૪ (એ)(૧) દ્વારા પ્રદાન કરાયેલ આ સત્તાના અમલમાં જ ટ્રિબ્યુનલે ૦૭.૦૭.૨૦૦૬નો આદેશ પસાર કર્યો છે. આ દલીલના સમર્થનમાં તેમણે આ અદાલતના યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. ટાટા ટેલિસર્વિસિસ (મહારાષ્ટ્ર) લિ. [૨૦૦૭) ૭ એસસીસી ૫૧૭]ના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો. તેમણે રજૂ કર્યું કે ટ્રિબ્યુનલનો ૦૭.૦૭.૨૦૦૬નો આદેશ ટ્રિબ્યુનલની સત્તાઓની હદમાં હતો અને આ અદાલતે ૧૯.૦૧.૨૦૦૭ના રોજ ભારત સંઘની સિવિલ અપીલ ક્રમાંક ૮૪ ઓફ ૨૦૦૭ ફગાવી દીધી ત્યારબાદ તે અંતિમ બની ગયો હતો.

૧૮. શ્રીનિવાસને આગળ રજૂ કર્યું કે ટી.આર.એ.આઇ. અધિનિયમની કલમ ૧૧(૧) ની પાંચમી શરતે એવું નિર્ધારિત કર્યું છે કે જો કેન્દ્રીય સરકાર ટી.આર.એ.આઇ.ની ભલામણ પર વિચાર કર્યા બાદ પ્રથમદ્રષ્ટ્યા એવા નિષ્કર્ષે આવે કે આવી ભલામણ સ્વીકારી શકાય તેમ નથી અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાની જરૂર

છે, તો તે ભલામણને પુનર્વિચાર માટે પાછી ટી.આર.એ.આઈ.ને મોકલશે અને ટી.આર.એ.આઈ. એવો સંદર્ભ પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી પંદર દિવસની અંદર, કેન્દ્રીય સરકારે કરેલા સંદર્ભ પર વિચાર કર્યા બાદ, પોતાની ભલામણ કેન્દ્રીય સરકારને મોકલી શકશે અને ટી.આર.એ.આઈ.ની આવી વધુ ભલામણ, જો કોઈ હોય, પ્રાપ્ત થયા પછી જ કેન્દ્રીય સરકાર અંતિમ નિર્ણય લેશે. તેમણે રજૂ કર્યું કે ટ્રિબ્યુનલએ તેના તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ ના આદેશમાં નિષ્કર્ષ આપ્યો છે કે કુલ આવકના ભાગરૂપે ફક્ત પરવાનાધારકને પરવાનાધિકૃત પ્રવૃત્તિઓમાંથી પ્રાપ્ત થયેલી આવકનો જ સમાવેશ કરવાની ટી.આર.એ.આઈ.ની પ્રારંભિક ભલામણ કેન્દ્રીય સરકારને માન્ય નહોતી અને તેથી કેન્દ્રીય સરકારે આ મુદ્દો પાછો ટી.આર.એ.આઈ.ને મોકલ્યો હતો અને ટી.આર.એ.આઈ.એ, કેન્દ્રીય સરકારના અભિપ્રાયો પર વિચાર કર્યા બાદ, કેટલાક ફેરફારો કર્યા, પરંતુ સિદ્ધાંતતઃ ફરી એવી જ ભલામણ કરી કે કુલ આવક તો ફક્ત એ જ આવક ગણવી જોઈએ જે પરવાનાધિકૃત પ્રવૃત્તિઓમાંથી પ્રાપ્ત થઈ હોય. તેમણે રજૂ કર્યું કે ટ્રિબ્યુનલએ તેના તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ ના આદેશમાં વધુમાં એવું પણ નિષ્કર્ષ આપ્યું છે કે ટી.આર.એ.આઈ.ની આ બીજી ભલામણ કેન્દ્રીય સરકારે સ્વીકારી નહોતી, કારણ કે તેણે હિસાબી શાસ્ત્રના એક પ્રતિષ્ઠિત નિષ્ણાતનો અભિપ્રાય મેળવ્યો હતો, જેમણે કેન્દ્રીય સરકારને એવી સલાહ આપી હતી કે સમાયોજિત કુલ આવકની વ્યાખ્યા એવી હોવી જોઈએ કે જે હિસાબી કરામતો દ્વારા પરવાનાશુલ્કની જવાબદારીમાં ઘટાડો કરવાની શક્યતાને ઓછી પ્રેરક બને અને જેનું ચકાસણું કરવું સરળ હોય. તેમણે રજૂ કર્યું કે ટ્રિબ્યુનલએ તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ ના આદેશમાં એવો ઠરાવ કર્યો હતો કે આ પ્રતિષ્ઠિત નિષ્ણાતની ભલામણ

ટી.આર.એ.આઈ.ને જણાવવામાં આવી નહોતી અને પરિણામે ટી.આર.એ.આઈ. આ પ્રતિષ્ઠિત નિષ્ણાતના અભિપ્રાય પર વિચાર કરી પોતાના અભિપ્રાયો આપી શકી નહોતી. તેમણે દલીલ કરી કે ટ્રિબ્યુનલએ તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ ના આદેશમાં યોગ્ય રીતે એવું ઠરાવ્યું હતું કે હિસાબી શાસ્ત્રના પ્રતિષ્ઠિત નિષ્ણાતનો અભિપ્રાય ટી.આર.એ.આઈ. સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યો ન હોવાથી ટી.આર.એ.આઈ. અધિનિયમની કલમ ૧૧(૧)(એ) હેઠળ કલ્પાયેલ કાર્યવાહી દૂષિત થઈ ગઈ છે, જે કલમ મુજબ કેન્દ્રીય સરકારે ટી.આર.એ.આઈ.ની ભલામણો માંગવી ફરજિયાત છે.

૧૯. શ્રી શ્રીનિવાસને ત્યારબાદ રજૂ કર્યું કે લાઈસન્સ કરારમાં સમાયોજિત કુલ આવકની વ્યાખ્યા એવી રીતે કરવામાં આવી છે કે કુલ આવકમાં તેવી બાબતોનો સમાવેશ થાય છે, જે એકાઉન્ટિંગ સ્ટાન્ડર્ડ ૯ (નવ) મુજબ આવકની વ્યાખ્યાની અંદર આવતી નથી. તેમણે આવક અને લાઈસન્સ ફીની નિવેદનના નમૂનાનો (લાઈસન્સ કરારના અનુબંધક-૨ના પરિશિષ્ટ-૨) ઉલ્લેખ કરીને દર્શાવ્યું કે લાઈસન્સધારકને નિવેદનમાં વિવિધ એવી બાબતો અંગે માહિતી આપવાની આવશ્યકતા છે, જે વાસ્તવમાં આવક સ્વરૂપની નથી અને જે ટેલિકોમ લાઈસન્સની લાઈસન્સપ્રાપ્ત પ્રવૃત્તિઓથી સંપૂર્ણપણે બહાર પડે છે.

૨૦. શ્રીનિવાસને રજૂ કર્યું કે વિવાદિત આદેશમાં ટ્રિબ્યુનલએ રાહતને માત્ર તેવા લાઈસન્સધારકો સુધી મર્યાદિત રાખી હતી જેઓ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ આવ્યા હતા

અને તે પણ જે તારીખે લાઇસન્સધારકો ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ આવ્યા તે તારીખથી અમલમાં રહે એવી રીતે, તેથી એસોસિએશન ઓફ ટેલિકોમ સર્વિસ પ્રોવાઇડર્સ ઓફ ઇન્ડિયાએ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ પુનર્વિચાર અરજી દાખલ કરી હતી અને પ્રાર્થના કરી હતી કે ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા અપાયેલી રાહત એસોસિએશનના તમામ સભ્યો સુધી વિસ્તૃત કરવામાં આવે અને તે રાહત માંગણીની તારીખથી અમલમાં રહે, લાઇસન્સધારક ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ આવ્યો તેની તારીખથી નહીં; પરંતુ તા. ૧૪.૦૯.૨૦૦૭ના આદેશ દ્વારા ટ્રિબ્યુનલએ પુનર્વિચાર અરજી ફગાવી દીધી હતી અને તેથી એસોસિએશન ઓફ ટેલિકોમ સર્વિસ પ્રોવાઇડર્સ ઓફ ઇન્ડિયાએ સન ૨૦૦૮ની સિવિલ અપીલ નં. ૧૭૯-૧૮૦ દાખલ કરી છે. તેમણે જોરદાર દલીલ કરી કે ટ્રિબ્યુનલએ એસોસિએશનના તમામ સભ્યોને રાહત આપવી જોઈતી હતી અને તે રાહત કરારની તારીખથી અમલમાં રાખવી જોઈતી હતી, લાઇસન્સધારક ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ આવ્યો તે તારીખથી નહીં.

૨૧. શ્રી ગોપાલ જૈન, એમ/એસ ભારતી બ્રોડબેન્ડ તરફથી હાજર થયેલ વિદ્વાન વકીલે રજૂ કર્યું કે ટ્રિબ્યુનલએ તેના તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ના આદેશ દ્વારા એમ/એસ ભારતી બ્રોડબેન્ડની અરજી ક્રમાંક ૯૮ ઓફ ૨૦૦૫નો નિર્ણય અગાઉથી જ કરી દીધો હતો અને ભારત સંઘે એમ/એસ ભારતી બ્રોડબેન્ડ વિરુદ્ધ કોઈ અપીલ દાખલ કરી નહોતી અને તેથી ટ્રિબ્યુનલનો તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬નો આદેશ, જેટલા અંશે એમ/એસ ભારતી બ્રોડબેન્ડનો સંબંધ છે, અંતિમ બની ગયો હતો. તેમણે આ અદાલતના તાજેતરના નિર્ણય રાજ્ય ઓફ ઉત્તરાંચલ અને અન્ય વિ. સુનીલ કુમાર

વૈશ અને અન્ય, નાગરિક અપીલ ક્રમાંક ૫૩૭૪ ઓફ ૨૦૦૫માં આધાર રાખ્યો અને જણાવ્યું કે વિવાદકાર્યમાં અંતિમતા હોવી આવશ્યક છે. તેમણે દલીલ કરી કે પૂર્વનિર્ણિત બાબતના સામાન્ય સિદ્ધાંતો ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષની કાર્યવાહી પર લાગુ પડવા જોઈએ અને ભારત સંઘને ટ્રિબ્યુનલના તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ના આદેશ દ્વારા અંતિમ રીતે નક્કી કરવામાં આવેલ મુદ્દાઓ ફરીથી ઉઠાવવાની પરવાનગી આપી શકાય નહીં.

૨૨. શ્રી જૈને ત્યારબાદ રજૂ કર્યું કે મેસર્સ ભારતી બ્રોડબેન્ડે પડકારવામાં આવેલા આદેશ સામે નાગરિક અપીલ ક્રમાંક ૨૦૬૫ / ૨૦૦૮ દાખલ કરી છે, કારણ કે પડકારવામાં આવેલા આદેશમાં ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા કરવામાં આવેલ આ નિષ્કર્ષથી તે વ્યથિત છે કે તે આદેશ દ્વારા લાઈસન્સધારકને અપાયેલ રાહતો લાઈસન્સધારકે ટ્રિબ્યુનલનો આશરો લીધો તે તારીખથી અમલમાં આવશે. તેમણે પી.વી. જયોર્જ વિ. કેરળ રાજ્ય [(૨૦૦૭) ૩ એસસીસી ૫૫૭] પર આધાર રાખીને દલીલ કરી કે ટ્રિબ્યુનલને પોતાના ચુકાદાને ભાવિ અમલ આપવાની સત્તા નથી. તેમણે દલીલ કરી કે તેથી ભારતી બ્રોડબેન્ડ ૦૫.૦૮.૨૦૦૫, એટલે કે માંગણીની તારીખથી રાહતો મેળવવા હકદાર હોવું જોઈએ.

૨૩. શ્રી વિકાસ સિંહ, મેસર્સ ભારતી એરટેલ તરફથી હાજર થયેલા વિદ્વાન વકીલે રજૂ કર્યું કે ટ્રિબ્યુનલનો તારીખ ૦૭.૦૭.૨૦૦૬નો આદેશ, આ અદાલતના

સિવિલ અપીલ નં. ૮૪/૨૦૦૭માં તારીખ ૧૯.૦૧.૨૦૦૭ના આદેશ સાથે વિલીન થઈ ગયો હતો, જેના દ્વારા સિવિલ અપીલ નામંજૂર કરવામાં આવી હતી, અને તેથી આ અપીલોમાં આ અદાલત, સિવિલ અપીલ નં. ૮૪/૨૦૦૭માં પસાર થયેલા તારીખ ૧૯.૦૧.૨૦૦૭ના આદેશથી અંતિમ થયેલ મુદ્દાઓને ફરીથી ખોલી શકતી નથી. પોતાની રજૂઆતના સમર્થનમાં તેમણે આ અદાલતના કુન્હય અહમદ અને અન્ય વિ. કેરળ રાજ્ય અને અન્ય [(૨૦૦૦) ૬ એસ.સી.સી. ૩૫૯], સર્વોચ્ચ અદાલત એમ્પ્લોઈઝ વેલ્ફેર એસોસિયેશન વિ. ભારત સંઘ અને અન્ય [(૧૯૮૯) ૪ એસ.સી.સી. ૧૮૭] અને મણિપુર રાજ્ય વિ. થિંગુજમ બ્રોજેન મીતેઈ [(૧૯૯૬) ૯ એસ.સી.સી. ૨૯] ના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો હતો. તેમણે વધુમાં આ અદાલતના મેડલે ફાર્માસ્યુટિકલ્સ લિમિટેડ વિ. કમિશનર ઓફ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ એન્ડ કસ્ટમ્સ [(૨૦૧૧) ૨ એસ.સી.સી. ૬૦૧] ના નિર્ણય પર પણ આધાર રાખ્યો હતો, આ નિષ્કર્ષના સમર્થનમાં કે બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૩૬ હેઠળ, અનુમતિ મંજૂર થયા પછી, કારણવિહીન આદેશ દ્વારા અપીલનું નામંજૂરીકરણ થતા વિલીન સિદ્ધાંત આકર્ષિત થાય છે.

૨૪. અમે પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોના રજૂઆતો પર વિચાર કર્યો છે અને અમે નિષ્કર્ષે પહોંચ્યા છીએ કે સેલ્યુલર ઓપરેટર્સ એસોસિએશન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય (ઉપરોક્ત) મામલે આ અદાલતે ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૮ હેઠળની અપીલનો વ્યાપ વિચાર્યો હતો અને એવો નિર્ધાર કર્યો હતો કે આ અદાલત સમક્ષ ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૮ હેઠળની અપીલ

ટ્રિબ્યુનલના આદેશમાંથી ઉત્પન્ન થતા માત્ર મહત્વપૂર્ણ કાનૂની પ્રશ્નો સુધી જ મર્યાદિત રાખવાની રહે છે. તેથી, અમે આ અપીલોમાં નિર્ણયાર્થે ઊભા થતા નીચેના મહત્વપૂર્ણ કાનૂની પ્રશ્નો ઘડ્યા છે:

(૧) શું ટ્રિબ્યુનલના તારીખ ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ ના આદેશ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા દાખલ સિવિલ અપીલ નં. ૮૪ ઓફ ૨૦૦૭ આ અદાલતે તારીખ ૧૯.૦૧.૨૦૦૭ ના આદેશથી ફગાવી દીધા પછી, યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા તારીખ ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ ના આદેશમાં નિર્ધારિત થયેલ આ પ્રશ્નને ફરીથી ઉઠાવી શકે કે એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુમાં માત્ર લાયસન્સપ્રાપ્ત પ્રવૃત્તિઓમાંથી ઊભી થતી આવકનો જ સમાવેશ થશે અને લાયસન્સધારકના લાયસન્સની બહારની પ્રવૃત્તિઓમાંથી થતી આવકનો સમાવેશ નહીં થાય.

(૨) શું ટ્રાઈ અને ટ્રિબ્યુનલને કેન્દ્રીય સરકારે અંતિમરૂપ આપેલી તથા લાઈસન્સ કરારમાં સમાવવામાં આવેલ લાઈસન્સની શરતો અને નિયમો, જેમાં સમાયોજિત કુલ આવકની વ્યાખ્યા પણ સમાવિષ્ટ છે, તેના વિષે નિર્ણય કરવાનો અધિકારક્ષેત્ર છે કે નહીં.

(૩) શું, લાયસન્સધારકોમાંથી કેટલાકના હિતમાં ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા આપવામાં આવેલા તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ ના આદેશ વિરુદ્ધ ભારત સંઘે અપીલ દાખલ ન કરવાના પરિણામે, તે મુદ્દે કે લાયસન્સપ્રાપ્ત

પ્રવૃત્તિઓની સીમા બહારની પ્રવૃત્તિઓમાંથી પ્રાપ્ત થયેલ આવકને સમાયોજિત કુલ આવકમાં સમાવેશ કરી શકાય નહીં, તે અંગેનો ઉક્ત તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ નો આદેશ ભારત સંઘ પર બંધનકારક બની ગયો ન હતો?

(જ) શું લાયસન્સધારક સમાયોજિત કુલ આવકની ગણતરીને પડકારી શકે છે, અને જો હા, તો કયા તબક્કે અને કયા આધારો પર.

૨૫. કાનૂનનો પ્રથમ મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્ન, જેનો અમારે નિર્ણય કરવો છે, તે એ છે કે આ અદાલતે ભારત સંઘની સિવિલ અપીલ નં.૮૪/૨૦૦૭ને તા. ૧૯.૦૧.૨૦૦૭ના રોજ, ટ્રિબ્યુનલના તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ના આદેશ વિરુદ્ધ, નામંજૂર કર્યા પછી, શું ભારત સંઘ તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ના આદેશમાં નિર્ધારિત થયેલા પ્રશ્નને ફરીથી ઉઠાવી શકે કે સમાયોજિત કુલ આવકમાં માત્ર લાયસન્સપ્રાપ્ત પ્રવૃત્તિઓમાંથી ઉદ્ભવતી આવક જ સમાવેશ પામશે અને લાયસન્સધારકના લાયસન્સની બહારની પ્રવૃત્તિઓમાંથી મળતી આવકનો સમાવેશ નહીં થાય. આ પ્રશ્નનો નિર્ણય કરવા માટે, અમારે સૌપ્રથમ આ અદાલતના સિવિલ અપીલ નં.૮૪/૨૦૦૭માં તા. ૧૯.૦૧.૨૦૦૭ના આદેશની ભાષા જોવી પડશે. તા. ૧૯.૦૧.૨૦૦૭નો આદેશ નીચે ઉદ્ધૃત કરવામાં આવે છે:

"પક્ષકારોને સાંભળ્યા.

વિવાદિત આદેશમાં ટી.ડી.એસ.એ.ટી. દ્વારા અપાયેલી દિશા મુજબ, ટ્રાઈ દ્વારા નવી ભલામણ કરવામાં આવી છે. તેને ધ્યાનમાં લેતા, હસ્તક્ષેપ કરવા માટે અમને કોઈ કારણ દેખાતું નથી. અપીલ નામંજૂર કરવામાં આવે છે. તેમ છતાં, અપીલકર્તાને આ અરજિયાત ઉઠાવવામાં આવેલા દલીલો ટી.ડી.એસ.એ.ટી. સમક્ષ રજૂ કરવાની છૂટ આપવામાં આવે છે." (ભાર મૂકવામાં આવ્યો)

૧૯.૦૧.૨૦૦૭ના તારીખિત આદેશની ભાષામાંથી સ્પષ્ટ થશે કે, અપીલ ફગાવતી વખતે, અદાલતે અપીલકર્તા, એટલે કે, યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, ને નાગરિક અપીલ ક્રમાંક ૮૪/૨૦૦૭માં ઉઠાવવામાં આવેલા દલીલો રજૂ કરવાની છૂટ આપી છે.

૨૬. સિવિલ અપીલ નં. ૮૪ ઓફ ૨૦૦૭ માં, યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયાએ ૨૨ આધાર રજૂ કર્યા છે અને અપીલના મેમોરેન્ડમના આધાર નં. ૧ થી ૬ અહીં નીચે ઉતારવામાં આવે છે :

૧. કારણ કે માનનીય ટી.ડી.એસ.એ.ટી. દ્વારા તા. ૭.૭.૨૦૦૬ના રોજ પસાર કરાયેલ ચુકાદો અને આદેશ ખોટો, ભૂલભર્યો, કાયદાને વિરુદ્ધ છે અને રદ કરવાને પાત્ર છે.

૨. કારણ કે માનનીય ટી.ડી.એસ.એ.ટી. એ આ બાબતની મૂલવણી કરવામાં નિષ્ફળ ગઈ કે અહીંના પ્રતિવાદીઓ દ્વારા સ્વીકારવામાં આવેલ અને જેના પર અમલ કરવામાં આવેલ સ્થળાંતર પેકેજમાં ૪ ગ્રોસ રેવન્યુ અને એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુની વ્યાખ્યા માટે જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી.

૩. કારણ કે માનનીય ટી.ડી.એસ.એ.ટી. એ આ બાબતની મૂલવણી કરવામાં નિષ્ફળ ગઈ કે પરવાનાધારકે સ્થળાંતરણ પેકેજને નિશર્ત સ્વીકાર્યું હતું, તેમાં ઉદ્દેખિત શરતો અને નિયમો અનુસાર પરવાનાઓનો લાભ લીધો હતો અને તે પછી સમાયોજિત કુલ આવકની વ્યાખ્યાને પડકાર્યો હતો.

૪. કારણ કે માનનીય ટી.ડી.એસ.એ.ટી.એ આ બાબતની મૂલવણી કરવામાં નિષ્ફળ ગયું કે લાઈસન્સધારકે નિઃશરત રીતે સ્વીકારીને તેના પર અમલ કરેલી લાઈસન્સની શરતોની યોગ્યતા તપાસવાનો તેને કોઈ અધિકારક્ષેત્ર અથવા સત્તા નહોતી.

૫. કારણ કે માનનીય ટી.ડી.એસ.એ.ટી. એ આ બાબતની મૂલવણી કરવામાં નિષ્ફળ ગઈ કે હકીકતમાં કેટલાક લાઈસન્સધારકોએ નવું લાઈસન્સ મેળવ્યું હતું, જેમાં ‘કુલ આવક’ અને ‘સમાયોજિત કુલ આવક’ ની વ્યાખ્યા સમાવાયેલ છે, જેને અપીલકર્તાઓએ નિર્વિવાદ રીતે સ્વીકારી લીધી છે.

૬. કારણ કે માનનીય ટી.ડી.એસ.એ.ટી. એ આ બાબતની મૂલવણી કરવામાં નિષ્ફળ ગઈ કે ભારતીય ટેલિગ્રાફ અધિનિયમ, ૧૮૮૫ ની કલમ ૪ હેઠળ ટેલિગ્રાફ/દૂરસંચાર સ્થાપવા, જાળવવા અને ચલાવવાનો એકમાત્ર વિશેષ અધિકાર કેન્દ્રીય સરકારનો છે અને કેન્દ્રીય સરકારને યોગ્ય અને અનુરૂપ લાગે તેવી શરતો અને નિયમો પર પરવાનાં આપી આ વિશેષ અધિકાર ખાનગી પક્ષકારોને આપવામાં આવી શકે છે."

આથી, આ અદાલત દ્વારા સિવિલ અપીલ નં. ૮૪ ઓફ ૨૦૦૭ માં તા. ૧૯.૦૧.૨૦૦૭ના આદેશની સ્પષ્ટ ભાષા મુજબ, યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા ઉપર ઉતારેલ દરેક આધાર ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ ઉપસ્થાપિત કરી શકતું હતું. તેથી, ભલે અમે એવું ઠરાવીએ કે ટ્રિબ્યુનલનો તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬નો આદેશ આ અદાલત દ્વારા સિવિલ અપીલ નં. ૮૪ ઓફ ૨૦૦૭ માં પાડવામાં આવેલા તા. ૧૯.૦૧.૨૦૦૭ના આદેશ સાથે વિલીન થઈ ગયો હતો, તો પણ આ અદાલતે તા. ૧૯.૦૧.૨૦૦૭ના આદેશમાં પ્રદાન કરેલી સ્પષ્ટ છૂટના આધારે, યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ ઉપર ઉતારેલ આધાર ક્રમાંક ૧ થી ૬ હેઠળ આવતી બધી દલીલો, જેમાં લાયસન્સમાં આપેલી એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુની વ્યાખ્યાને લાયસન્સધારક દ્વારા ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ પડકારવામાં આવી શકતી નહોતી અને તેમાં લાયસન્સમાં એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુની વ્યાખ્યામાં ઉલ્લેખિત આવકની તમામ બાબતોનો સમાવેશ થશે, તે દલીલ સહિત, રજૂ કરી શકતું હતું.

૨૭. કાયદાનો બીજો મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્ન, જેનો અમારે નિર્ણય કરવો છે, તે એ છે કે શું ટ્રાઈ અને ટ્રિબ્યુનલને કેન્દ્રીય સરકાર દ્વારા અંતિમરૂપ અપાયેલી અને લાઈસન્સમાં સમાવવામાં આવેલી સમાયોજિત કુલ આવકની વ્યાખ્યા સહિત લાઈસન્સની શરતો અને નિયમોની માન્યતા અંગે નિર્ણય કરવાનો અધિકારક્ષેત્ર હતો કે નહીં. આ પ્રશ્નનો નિર્ણય કરવા માટે, અમારે ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪(૧) અને તેની જોગવાઈ તથા ટ્રાઈ અધિનિયમની સંબંધિત જોગવાઈઓ તરફ જોવું પડશે, જે નીચે ઉદ્ઘૃત કરવામાં આવી છે:

ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ (૧):

"૪. ટેલિગ્રાફોના સંબંધમાં વિશિષ્ટ અધિકાર અને અનુજ્ઞાપત્રો આપવાની સત્તા.— (૧) ભારતની અંદર, ટેલિગ્રાફની સ્થાપના, જાળવણી અને સંચાલન કરવાનો વિશિષ્ટ અધિકાર કેન્દ્રીય સરકારને રહેશે:

પરંતુ એટલું ઉપબંધિત છે કે કેન્દ્રીય સરકાર, જેને તે યોગ્ય માને તેવી શરતો પર અને જેને તે યોગ્ય ગણે તેવી ચુકવણીઓના પ્રતિફળરૂપે, કોઈપણ વ્યક્તિને ભારતના કોઈપણ ભાગની અંદર ટેલિગ્રાફ સ્થાપવા, જાળવી રાખવા અથવા ચલાવવા માટે પરવાનો આપી શકે છે."

ટ્રાઈ અધિનિયમની સંબંધિત જોગવાઈઓ:

કલમ ૨(ઈ) "લાયસન્સધારક" નો અર્થ એવો કોઈપણ વ્યક્તિ થાય છે, જેને નિર્દિષ્ટ જાહેર દૂરસંચાર સેવાઓ પ્રદાન કરવા માટે ભારતીય ટેલિગ્રાફ અધિનિયમ, ૧૮૮૫ ની કલમ ૪ ની ઉપકલમ (૧) હેઠળ પરવાનો અપાયેલો હોય;

૨ (ઈએ) "પરવાનો આપનાર" નો અર્થ કેન્દ્ર સરકાર અથવા ટેલિગ્રાફ સત્તાધિકારી, જે ભારતીય ટેલિગ્રાફ અધિનિયમ, ૧૮૮૫ ની કલમ ૪ હેઠળ પરવાનો આપે છે (૧૮૮૫ નો ૧૩);

૨ (કે) "ટેલિકોમ્યુનિકેશન સેવા"નો અર્થ કોઈપણ વર્ણનની એવી સેવા થાય છે (જેમાં ઇલેક્ટ્રોનિક ટપાલ, વોઈસ મેલ, ડેટા સેવાઓ, ઓડિયો ટેક્સ સેવાઓ, વિડિયો ટેક્સ સેવાઓ, રેડિયો પેજિંગ અને સેલ્યુલર મોબાઈલ ટેલિફોન સેવાઓનો સમાવેશ થાય છે) જે તાર, રેડિયો, દૃશ્ય અથવા અન્ય વિદ્યુતચુંબકીય સાધનો દ્વારા કોઈપણ પ્રકારના ચિહ્નો, સંકેતો, લખાણ, પ્રતિમાઓ અને ધ્વનિઓ અથવા માહિતીના પ્રસારણ અથવા ગ્રહણના કોઈપણ સાધન દ્વારા ઉપયોગકર્તાઓને ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવે છે, પરંતુ તેમાં પ્રસારણ સેવાઓનો સમાવેશ થતો નથી:

[જો કે કેન્દ્રીય સરકાર પ્રસારણ સેવાઓ સહિત અન્ય સેવાને દૂરસંચાર સેવા તરીકે અધિસૂચિત કરી શકે.]

"૧૧(૧). સત્તાપ્રાધિકરણના કાર્યો.-

(૧) ભારતીય ટેલિગ્રાફ અધિનિયમ, ૧૮૮૫ (૧૩ જુન ૧૮૮૫) માં સમાવિષ્ટ કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, પ્રાધિકરણના કાર્યો નીચે મુજબ રહેશે-

(એ) નીચેના વિષયો અંગે, અર્થાત્:-
અનુજ્ઞાપક તરફથી વિનંતી પર અથવા સ્વપ્રેરિત રીતે, ભલામણો કરવી;

(૧) નવી સેવા પ્રદાતાની રજૂઆત માટેની આવશ્યકતા અને સમયસૂચકતા;

(૨) સેવા પ્રદાતાને આપવામાં આવતી પરવાનગીના નિયમો અને શરતો;

(૩) લાઈસન્સની શરતો અને નિયમોના પાલનના અભાવે લાઈસન્સનું રદકરણ;

(૪) દૂરસંચાર સેવાઓના સંચાલનમાં સ્પર્ધાને સુગમ બનાવવા અને કાર્યક્ષમતાને પ્રોત્સાહિત કરવા માટેના પગલાં, જેથી આવી સેવાઓમાં વૃદ્ધિને સુગમ બનાવી શકાય;

(૫) સેવા પ્રદાતાઓ દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવતી સેવાઓમાં તકનીકી સુધારાઓ;

(ક) નેટવર્કમાં વપરાતી સાધનસામગ્રીનું નિરીક્ષણ કર્યા બાદ સેવા પ્રદાતાઓ દ્વારા કયા પ્રકારની સાધનસામગ્રીનો ઉપયોગ કરવામાં આવવાનો છે;

(ગ) દૂર સંચાર તકનીકના વિકાસ માટેના પગલાં અને સામાન્ય રીતે દૂર સંચાર ઉદ્યોગ સાથે સંબંધિત કોઈપણ અન્ય બાબત;

(ઘ) ઉપલબ્ધ સ્પેક્ટ્રમનું કાર્યક્ષમ સંચાલન;

(બી) નીચે દર્શાવેલ કાર્યો બજાવશે, એટલે કે, :-

(૧) પરવાનાની શરતો અને નિયમોનું પાલન સુનિશ્ચિત કરવું;

(૨) ભારતના ટેલિકોમ નિયમનકારી પ્રાધિકરણ (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૦ ના પ્રારંભ પહેલાં આપવામાં આવેલ લાઈસન્સની શરતો અને નિયમોમાં સમાવાયેલ કોઈપણ બાબત છતાં, સેવા પ્રદાતાઓ વચ્ચેની પરસ્પર જોડાણક્ષમતાની શરતો અને નિયમો નિર્ધારિત કરવા;

(૩) વિવિધ સેવા પ્રદાતાઓ વચ્ચે તકનીકી સુસંગતતા અને અસરકારક આંતર-સંયોજન સુનિશ્ચિત કરવું;

(૪) સેવા પ્રદાતાઓ વચ્ચે દૂરસંચાર સેવાઓ પ્રદાન કરવાથી પ્રાપ્ત થતી તેમની આવકના વહેંચાણ સંબંધિત વ્યવસ્થાનું વિનિયંત્રણ કરવું;

(પ) સેવા પ્રદાતાઓ દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવનાર સેવાની ગુણવત્તાના ધોરણો નિર્ધારિત કરવા અને સેવાની ગુણવત્તા સુનિશ્ચિત કરવા તેમજ એવી સેવા પ્રદાતાઓ દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવતી એવી સેવાનો સમયાંતરે સર્વેક્ષણ હાથ ધરવા, જેથી દૂરસંચાર સેવાના ઉપભોક્તાઓના હિતોનું રક્ષણ થઈ શકે;

(ઙ) વિવિધ સેવા પ્રદાતાઓ વચ્ચે સ્થાનિક અને દીર્ઘ અંતરના દૂરસંચાર પરિપથો ઉપલબ્ધ કરાવવા માટેની સમયમર્યાદા નિર્ધારિત કરવી અને તેની ખાતરી કરવી;

(જ) આંતરસંયોજન કરારોનો અને નિયમોમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી હોય એવા અન્ય તમામ વિષયોના રજિસ્ટરનું સંવર્ધન કરવું;

(ઁ) નિયમાવલીઓમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી હોય તેવી ફી ભરપાઈ કરવા અને અન્ય આવશ્યકતાઓનું પાલન કરવા પર, ખંડ (જ) હેઠળ સંચાલિત રાખવામાં આવેલ નોંધપોથીને જનતાના કોઈપણ સભ્ય દ્વારા નિરીક્ષણ માટે ખુલ્લી રાખવી;

(દ) સર્વજનિક સેવા દાયિત્વોના અસરકારક પાલનની ખાતરી કરવી;

(સી) નિયમો દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવે તેવી દરોએ અને તેવી સેવાઓના સંબંધમાં ફી અને અન્ય વસૂલાતો વસૂલ કરવી;

(ડી) કેન્દ્રીય સરકાર દ્વારા તેને સોંપવામાં આવે તેવી અન્ય ફરજો, જેમાં તેવી વહીવટી અને નાણાકીય ફરજોનો પણ સમાવેશ થાય છે,

નિભાવવી અથવા આ અધિનિયમની જોગવાઈઓ અમલમાં મૂકવા માટે જરૂરી હોય તેવી ફરજો નિભાવવી.

પરંતુ શરત એવી રહેશે કે આ ઉપકલમના ખંડ (એ) માં નિર્દિષ્ટ સત્તામંડળની ભલામણો કેન્દ્ર સરકાર પર બંધનકારક રહેશે નહીં.

પરંતુ એ વધુમાં જોગવાઈ કરવામાં આવે છે કે સેવા પ્રદાતાને આપવામાં આવનાર નવા લાયસન્સ અંગે આ ઉપકલમની કલમ (એ) ના ઉપખંડો (૧) અને (૨) માં વિનિર્દિષ્ટ બાબતો સંબંધે કેન્દ્રીય સરકાર સત્તાધિકારીની ભલામણો માંગશે અને જે તારીખે તે સરકાર દ્વારા ભલામણો માંગવામાં આવી હોય તે તારીખથી સાઠ દિવસની અવધિમાં સત્તાધિકારી પોતાની ભલામણો મોકલી આપશે:

પરંતુ એ પણ જોગવાઈ કરવામાં આવે છે કે આ સત્તામંડળ આ ઉપકલમની કલમ (એ) ના ઉપખંડ (૧) અને (૨) હેઠળ ભલામણો કરવા માટે જે માહિતી અથવા દસ્તાવેજો જરૂરી હોય તે ઉપલબ્ધ કરાવવા માટે કેન્દ્રીય સરકારને વિનંતી કરી શકે છે અને સરકાર એવી વિનંતી પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી સાત દિવસની અવધિમાં આવી માહિતી પૂરી પાડશે:

પરંતુ એ પણ જોગવાઈ કરવામાં આવે છે કે જો બીજી ઉપજોગવાઈમાં નિર્ધારિત અવધિની અંદર અથવા કેન્દ્ર સરકાર અને પ્રાધિકરણ વચ્ચે પરસ્પર સંમતિથી નક્કી કરવામાં આવેલી એવી અવધિની અંદર

પ્રાધિકરણ તરફથી કોઈ ભલામણો પ્રાપ્ત ન થાય, તો કેન્દ્ર સરકાર કોઈ સેવા પ્રદાતાને અનુજ્ઞાપત્ર જારી કરી શકે છે:

પરંતુ એ પણ જોગવાઈ કરવામાં આવે છે કે જો કેન્દ્રીય સરકાર સત્તામંડળની તે ભલામણ પર વિચારણા કર્યા પછી પ્રથમદર્શી નિષ્કર્ષે પહોંચે કે આવી ભલામણ સ્વીકારી શકાય તેવી નથી અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાની જરૂર છે, તો તે ભલામણને પુનર્વિચારણા માટે સત્તામંડળ પાસે પરત મોકલશે, અને સત્તામંડળ આવી સંદર્ભ-મોકલણી પ્રાપ્ત થયેલી તારીખથી પંદર દિવસની અંદર, તે સરકાર દ્વારા કરવામાં આવેલી સંદર્ભ-મોકલણી પર વિચારણા કર્યા પછી પોતાની ભલામણ કેન્દ્રીય સરકારને મોકલી શકશે. વધુ ભલામણ, જો કોઈ હોય, પ્રાપ્ત થયા પછી કેન્દ્રીય સરકાર અંતિમ નિર્ણય લેશે."

"૧૪(એ)(૧). અપીલેટ ટ્રિબ્યુનલની સ્થાપના.-- કેન્દ્ર સરકાર, જાહેરનામા દ્વારા, ટેલિકોમ વિવાદ સમાધાન અને અપીલેટ ટ્રિબ્યુનલ તરીકે ઓળખાતી અપીલેટ ટ્રિબ્યુનલની સ્થાપના કરશે જેથી તે--

(એ) કોઈપણ વિવાદનો નિર્ણય કરવો--

(૧) પરવાનગીદાતા અને પરવાનાધારક વચ્ચે."

૨૮. ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ ની ઉપકલમ (૧) ના માત્ર સાદા અવલોકનથી જ સ્પષ્ટ થાય છે કે ટેલિગ્રાફોની સ્થાપના, જાળવણી અને સંચાલન

કરવાનો અનન્ય વિશેષાધિકાર કેન્દ્રીય સરકારને છે. તેનો અર્થ એ થાય છે કે માત્ર કેન્દ્રીય સરકારને જ, અને અન્ય કોઈ વ્યક્તિને નહીં, દૂરસંચાર સંબંધિત પ્રવૃત્તિઓ હાથ ધરવાનો અધિકાર છે. રાજ્ય આબકારી અધિનિયમ હેઠળ દારૂ વેચવા બાબતે રાજ્ય સરકારના "અનન્ય વિશેષાધિકાર" શબ્દપ્રયોગનું અર્થઘટન કરતાં, આ અદાલતે સ્ટેટ ઓફ ઓરિસ્સા અને અન્ય વિ. હરિનારાયણ જૈસવાલ અને અન્ય [(૧૯૭૨) ૨ એસ.સી.સી. ૩૬] માં આ રીતે ઠરાવ્યું હતું:

"સરકાર વેચનાર હતી એ હકીકત, એકવાર તે વિશિષ્ટ અધિકારો અંગે વ્યવહાર કરવાનો તેનો અનન્ય અધિકાર સ્વીકારી લેવાયા પછી, કાનૂની સ્થિતિમાં કોઈ ફેરફાર કરતી નથી. જો સરકાર તે વિશિષ્ટ અધિકારોની અનન્ય માલિક હોય, તો અનુચ્છેદ ૧૯(૧)(જી) અથવા અનુચ્છેદ ૧૪ પર આધાર રાખવો અસંગત બની જાય છે. નાગરિકોને સરકારની માલિકીની મિલકતો અથવા અધિકારોમાં વેપાર કરવા અથવા ધંધો ચલાવવા અંગે કોઈ મૂળભૂત અધિકાર હોઈ શકે નહીં – તેમજ સરકાર તેના મૂલ્યવાન અધિકારો માટે ઉપલબ્ધ શ્રેષ્ઠ કિંમત મેળવવાનો પ્રયત્ન કરે તો, અનુચ્છેદ ૧૪નું કોઈ ઉલ્લંઘન પણ થઈ શકે નહીં."

કાયદાની આ સ્થિતિનું પુનરોચ્ચાર આ અદાલતે હર શંકર અને અન્ય વિ. ડેપ્યુટી એક્સાઇઝ એન્ડ ટેક્સેશન કમિશનર અને અન્ય (ઉપરોક્ત) તેમજ આ અદાલતના અનુવર્તી નિર્ણયોમાં કર્યું છે.

૨૯. તેમ છતાં, ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ ની ઉપકલમ (૧) ના પરંતુક દ્વારા કેન્દ્રીય સરકારને યોગ્ય જણાય તેવી શરતો પર તથા તેને યોગ્ય જણાય તેવી ચુકવણીઓના પ્રતિફળરૂપે, કોઈપણ અન્ય વ્યક્તિના હિતમાં પરવાનો આપીને, આ વિશિષ્ટ વિશેષાધિકારનો ત્યાગ કરવાની સક્ષમતા આપવામાં આવે છે. કેન્દ્રીય સરકારને ટેલિકોમ્યુનિકેશન પ્રવૃત્તિઓ ચલાવવાનો વિશિષ્ટ વિશેષાધિકાર પ્રાપ્ત છે અને કેન્દ્રીય સરકારને જ યોગ્ય જણાય તેવી શરતો પર તથા તેને યોગ્ય જણાય તેવી શરતોના પ્રતિફળરૂપે, કોઈપણ વ્યક્તિના હિતમાં પરવાનો આપી આ વિશેષાધિકારનો ત્યાગ કરવાનો હક છે, તેથી ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ ની ઉપકલમ (૧) ના પરંતુક હેઠળ આપવામાં આવેલ પરવાનો, કેન્દ્રીય સરકાર અને પરવાનાધારક વચ્ચેના કરારના સ્વરૂપનો છે. આ અદાલતની બંધારણીય પીઠે સ્ટેટ ઓફ પંજાબ એન્ડ અનર. વિ. દેવન્સ મોડર્ન બ્રુઅરીઝ લિ. એન્ડ ઓર્સ. (પૂર્વોક્ત) માં, હર શંકરનાં મામલા તથા પન્ના લાલ વિ. સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન [(૧૯૭૫) ૨ એસ.સી.સી. ૬૩૩] પર આધાર રાખીને, પાનું ૧૦૬ પર પરિચ્છેદ ૧૨૧ માં ઠરાવ્યું છે કે દારૂના પરવાનાની જારી કરવું પક્ષકારો વચ્ચે કરારની રચના કરે છે. આથી, ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ ની ઉપકલમ (૧) ના પરંતુક હેઠળ એકવાર પરવાનો જારી થાય, ત્યારબાદ તે પરવાનો પરવાનો આપનાર અને પરવાનાધારક

વચ્ચેનો કરાર બની જાય છે. પરિણામે, પરવાનાની શરતો અને નિયમો, જેમાં પરવાના કરારમાં સમાવિષ્ટ એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુની વ્યાખ્યા પણ સમાવેશ પામે છે, તે પરવાનો આપનાર અને પરવાનાધારક વચ્ચેના કરારનો ભાગ છે.

૩૦. છતાં, અમારે આ બાબત વિચારવી છે કે ૧૯૯૭ માં દ્રાઈ અધિનિયમના અમલથી ટેલિકોમ્યુનિકેશન પ્રવૃત્તિઓ અંગે કેન્દ્ર સરકારના વિશિષ્ટ અધિકારમાં કોઈ રીતે અસર થઈ છે કે નહીં અને ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ ની ઉપકલમ (૧) ના પરંતુક હેઠળ પરવાનાધારકને આપવામાં આવેલી પરવાનગીના કરારાત્મક સ્વરૂપમાં કોઈ ફેરફાર આવ્યો છે કે નહીં. ઉપર ઉદ્ધૃત દ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૨(ઈ) માં "પરવાનાધારક" ની વ્યાખ્યા એવી આપવામાં આવી છે કે નિર્દિષ્ટ જાહેર ટેલિકોમ્યુનિકેશન સેવાઓ પ્રદાન કરવા માટે ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ ની ઉપકલમ (૧) હેઠળ પરવાનગી પ્રાપ્ત કરનાર કોઈપણ વ્યક્તિ; અને કલમ ૨(ઈએ) માં "પરવાનગીદાતા" નો અર્થ કેન્દ્ર સરકાર અથવા ટેલિગ્રાફ સત્તાધિકારી એવો કર્યો છે, જે ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ હેઠળ પરવાનગી આપે છે. ઉપકલમ ૨(કે) માં "ટેલિકોમ્યુનિકેશન સેવાઓ" ની વ્યાખ્યા ખૂબ વ્યાપક રીતે કરવામાં આવી છે જેથી તેમાં તમામ પ્રકારની ટેલિકોમ્યુનિકેશન પ્રવૃત્તિઓનો સમાવેશ થાય. દ્રાઈ અધિનિયમ હેઠળની આ જોગવાઈઓ કેન્દ્ર સરકારને ટેલિકોમ્યુનિકેશન પ્રવૃત્તિઓ ચલાવવાનો વિશિષ્ટ અધિકાર અસરગ્રસ્ત કરતી નથી, તેમજ ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ ની ઉપકલમ (૧) ના પરંતુક હેઠળ આપવામાં આવેલી પરવાનગીના કરારાત્મક સ્વરૂપમાં કોઈ ફેરફાર કરતી નથી.

૩૧. ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧(૧)(એ)(૨)માં નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે કે ટેલિગ્રાફ અધિનિયમમાં રહેલી કોઈપણ જોગવાઈ હોવા છતાં, ટ્રાઈને સેવા પ્રદાતા માટેના પરવાના ની શરતો અને નિયમો બાબતે, સ્વપ્રેરિત રીતે અથવા પરવાનો આપનાર સત્તાધિકારીની વિનંતિ પર, ભલામણો કરવાનો કાર્ય સોંપાયેલો રહેશે. પરંતુ, પ્રથમ પરંતુકમાં નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે કે ટ્રાઈની ભલામણો કેન્દ્ર સરકાર માટે બંધનકારક રહેશે નહીં. બીજો, ત્રીજો, ચોથો અને પાંચમો પરંતુક ટ્રાઈની ભલામણોના સંદર્ભમાં ટ્રાઈ અને કેન્દ્ર સરકારે અનુસરવાની પ્રક્રિયા અંગે છે. પાંચમા પરંતુકના અંતે એવું નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે કે વધુ ભલામણ પ્રાપ્ત થયા બાદ, જો કોઈ હોય, તો કેન્દ્ર સરકાર અંતિમ નિર્ણય લેશે. ટ્રાઈ અધિનિયમની આ જોગવાઈઓ દર્શાવે છે કે ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ની ઉપકલમ (૧) દ્વારા દૂરસંચાર પ્રવૃત્તિઓના સંદર્ભમાં કેન્દ્ર સરકારને અપાયેલ વિશિષ્ટ અધિકાર હોવા છતાં અને ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ની ઉપકલમ (૧)ના પરંતુક દ્વારા પરવાના માટે પરવાનાધારકે ચૂકવવાની રકમ સહિત પરવાના ની શરતો અંગે નિર્ણય કરવાની સત્તા કેન્દ્ર સરકારમાં નિક્ષેપિત કરવામાં આવી હોવા છતાં, ટ્રાઈને સેવા પ્રદાતા માટેના પરવાના ની શરતો અને નિયમો અંગે ભલામણો કરવાની કાયદેસર સત્તા પ્રદાન કરવામાં આવી છે અને વિવિધ તબક્કાઓએ એવી શરતો અને નિયમો અંગે ટ્રાઈની ભલામણો માંગવા કેન્દ્ર સરકાર બંધાયેલી હતી, પરંતુ ટ્રાઈની ભલામણો કેન્દ્ર સરકાર પર બંધનકારક નથી અને સેવા પ્રદાતા માટેના પરવાના ની શરતો અને નિયમો અંગેનો અંતિમ નિર્ણય કેન્દ્ર સરકાર પાસે જ રહેલો હતો. તેનું કાનૂની

પરિણામ એ થાય છે કે જો પરવાના ની કોઈ નિશ્ચિત શરત અથવા નિયમના સંદર્ભમાં, વર્તમાન પ્રકરણની જેમ, ટ્રાઈ અને કેન્દ્ર સરકાર વચ્ચે મતભેદ હોય, તો ટ્રાઈની ભલામણો પ્રબળ નહીં ઠરે અને તેના બદલે કેન્દ્ર સરકારનો નિર્ણય અંતિમ તથા બંધનકારક રહેશે.

૩૨. ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડ (એ) હેઠળ ટ્રાઈના કાર્યોની આ ભલામણાત્મક પ્રકૃતિના વિરુદ્ધ, ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડ (બી) હેઠળ ટ્રાઈના કાર્યો ભલામણાત્મક નથી. આ બાબત ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડ (બી) ની ભાષાથી જ સ્પષ્ટ થાય છે, જેમાં જણાવાયું છે કે ટ્રાઈ ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડ (બી) હેઠળના ઉપખંડ (૧), (૨) અને (૯) માં દર્શાવેલા કાર્યો નિભાવશે. ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડ (સી) હેઠળ, ટ્રાઈ વિવિધ સેવાઓના સંદર્ભમાં ફી તથા અન્ય પ્રભાર વસૂલવાનું કાર્ય કરે છે અને કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડ (ડી) હેઠળ કેન્દ્રીય સરકાર ટ્રાઈને અન્ય કાર્યો સોંપી શકે છે. ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડો (સી) અને (ડી) હેઠળના ટ્રાઈના આ કાર્યો પણ સ્વભાવથી ભલામણાત્મક નથી. ખંડ (એ) હેઠળના ટ્રાઈના કાર્યો ભલામણાત્મક છે, જ્યારે ખંડો (બી), (સી) અને (ડી) હેઠળના કાર્યો ભલામણાત્મક નથી, તે બાબત પ્રથમથી પાંચમા પરંતુકો પરથી પણ સ્પષ્ટ થાય છે, કારણ કે તેમાં ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડ (એ) હેઠળની ટ્રાઈની ભલામણોનો ઉલ્લેખ છે અને ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ

૧૧ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડો (બી), (સી) અને (ડી) નો નથી. તેથી, ટ્રાઈ અધિનિયમની યોજનાનો અર્થ એવો છે કે ટ્રાઈ, નિષ્ણાત સંસ્થા હોવાને કારણે, ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડ (એ) હેઠળ ભલામણાત્મક કાર્યો નિભાવે છે અને ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડો (બી), (સી) અને (ડી) હેઠળ નિયમનકારી તથા અન્ય કાર્યો નિભાવે છે. ટ્રાઈ નિષ્ણાત સંસ્થા હોવાને કારણે, ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડ (એ) હેઠળની ટ્રાઈની ભલામણોને કેન્દ્રીય સરકારે યોગ્ય મહત્વ આપવું પડે, પરંતુ ટ્રાઈની ભલામણો કેન્દ્રીય સરકાર પર બંધનકારક નથી. બીજી તરફ, ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડો (બી), (સી) અને (ડી) હેઠળના નિયમનકારી તથા અન્ય કાર્યો કેન્દ્રીય સરકારથી સ્વતંત્ર રીતે બજાવવાના હોય છે અને ટ્રાઈ અધિનિયમની જોગવાઈઓ અનુસાર માત્ર અપીલના અધિકારને આધીન રહીને તે પરવાનાધારક પર બંધનકારક હોય છે.

૩૩. ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૪ (એ)(૧) નું વાંચન દર્શાવે છે કે અધિકરણને પરવાનાધારક સત્તાધિકારી અને પરવાનાધારક વચ્ચે ઉદ્ભવતા કોઈપણ વિવાદનો નિર્ણય કરવાની સત્તા છે. જેમ આપણે જોયું છે તેમ, ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૨(ઈએ) હેઠળ “પરવાનાધારક સત્તાધિકારી” ની વ્યાખ્યા એવી કરવામાં આવી છે કે તેનો અર્થ કેન્દ્રીય સરકાર અથવા ટેલિગ્રાફ પ્રાધિકરણ, જે ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ હેઠળ પરવાનગી આપે છે; અને “પરવાનાધારક” ની વ્યાખ્યા ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૨(ઈ) માં એવી કરવામાં આવી છે કે તેનો

અર્થ ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ ની ઉપકલમ (૧) હેઠળ પરવાનગી પ્રાપ્ત એવી કોઈપણ વ્યક્તિ, જે નિર્દિષ્ટ ટેલિકોમ્યુનિકેશન સેવાઓ પૂરી પાડે છે. ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમો ૨(ઈ) અને ૨(ઈએ) માં આવેલ “અર્થ એ થાય છે” એવા શબ્દપ્રયોગથી સૂચિત થાય છે કે ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમો ૨(ઈ) અને ૨(ઈએ) માં “પરવાનાધારક” અને “પરવાનાધારક સત્તાધિકારી” ની વ્યાખ્યાઓ સંપૂર્ણ છે અને તેથી તેમને અન્ય કોઈ અર્થ આપી શકાય નહીં. ન્યાયમૂર્તિ જી.પી. સિંહે પોતાના ગ્રંથ “પ્રિન્સિપલ્સ ઓફ સ્ટેટ્યુટરી ઇન્ટરપ્રિટેશન”, ૧૨મી આવૃત્તિ, પૃષ્ઠ ૧૭૯-૧૮૦ પર એમ જણાવ્યું છે:

“જ્યારે કોઈ શબ્દને ‘અર્થ એવો અને એવો છે’ એમ વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવે છે, ત્યારે આવી વ્યાખ્યા પ્રથમદ્રષ્ટિએ મર્યાદિત અને સંપૂર્ણ હોય છે”

અતે, ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૪(એ)(૧) માં ઉલ્લેખિત અનુજ્ઞાપત્રદાતા અને અનુજ્ઞાપત્રધારક વચ્ચેનો વિવાદ એવો વિવાદ છે, જે કોઈ વ્યક્તિને ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ ની ઉપકલમ (૧) હેઠળ કેન્દ્રીય સરકાર અથવા ટેલિગ્રાફ સત્તાધિકારી દ્વારા અનુજ્ઞાપત્ર અપાયા પછી અને તે અનુજ્ઞાપત્રધારક બન્યા પછી ઊભો થાય છે; અને એવો વિવાદ નથી, જે કોઈ વ્યક્તિ ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ ની ઉપકલમ (૧) ની પરંતુક જોગવાઈ હેઠળ અનુજ્ઞાપત્રધારક બનતા

પહેલાં ઊભો થાય. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, અધિકરણ અનુજ્ઞાપત્રદાતા અને અનુજ્ઞાપત્રધારક વચ્ચેનો વિવાદ ફક્ત ત્યાર પછી જ નિર્ધારિત કરી શકે, જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ અનુજ્ઞાપત્ર કરારમાં પ્રવેશી અનુજ્ઞાપત્રધારક બની ગઈ હોય; અને દ્વાર્ધ અધિનિયમની કલમ ૧૪(એ) માં આવેલો "કોઈપણ" શબ્દ અધિકરણના અધિકારક્ષેત્રને એટલું વિસ્તારી શકતો નથી કે તે અનુજ્ઞાપત્રદાતા અને એવી વ્યક્તિ વચ્ચેનો વિવાદ નક્કી કરે, જે અનુજ્ઞાપત્રધારક બની જ ન હોય. પરિણામે, સેવા પ્રદાતાના અનુજ્ઞાપત્રમાં સમાવવામાં આવેલી શરતો અને નિયમોની માન્યતા વિષે નિર્ણય કરવાનો અધિકારક્ષેત્ર અધિકરણને નથી; પરંતુ અનુજ્ઞાપત્રની શરતો અને નિયમોના અર્થઘટન અંગે અનુજ્ઞાપત્રદાતા અને અનુજ્ઞાપત્રધારક વચ્ચે ઊભા થતા "કોઈપણ" વિવાદનો નિર્ણય કરવાનો અધિકારક્ષેત્ર તેને રહેશે.

૩૪. હવે આપણી સમક્ષ રહેલા કેસોના તથ્યો તરફ આવીએ તો, ઉપર ઉલ્લેખિત લાઈસન્સધારકોને ભારત સરકાર, સંચાર મંત્રાલય, દૂરસંચાર વિભાગ દ્વારા તા. ૨૨.૦૭.૧૯૯૯ ના પત્રની કલમ (૩) એ સ્પષ્ટ કર્યું હતું કે લાઈસન્સ ફી તા. ૦૧.૦૮.૧૯૯૯ થી લાઈસન્સ હેઠળની કુલ આવકના ટકાવાર હિસ્સા તરીકે ચૂકવવાની રહેશે અને આ હેતુ માટેની કુલ આવકનો અર્થ લાઈસન્સધારક કંપનીની કુલ આવક એવો થશે, જેમાં ડીઓટી/એમટીએનએલ ને ચૂકવવામાં આવેલા પી.એસ.ટી.એન. સંબંધિત કોલ શુલ્ક અને સરકારની તરફથી લાઈસન્સધારકે ગ્રાહકો પાસેથી ગણતરી કરીને વસૂલેલ સેવા કરનો સમાવેશ નહીં થાય. ઉપરોક્ત કલમ (૩) માં એ પણ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું કે આવક હિસ્સાના ટકાવાર

પ્રમાણ અંગે જ નહીં પરંતુ આવકની વ્યાખ્યા અંગે પણ ટ્રાઈની ભલામણ પ્રાપ્ત થયા બાદ સરકાર અંતિમ નિર્ણય લેશે. આ કલમ (૩) અનુસાર સરકારે સમાયોજિત કુલ આવકની વ્યાખ્યા અંગે અંતિમ નિર્ણય લીધો અને તે જ લાઈસન્સ કરારમાં સામેલ કરી. એકવાર લાઈસન્સધારકે તા. ૨૨.૦૭.૧૯૯૯ ના પત્રની કલમ (૩) સ્વીકારી લીધી હતી કે લાઈસન્સ ફી કુલ આવકના એવા ટકાવાર હિસ્સા તરીકે રહેશે, જે લાઈસન્સધારક કંપનીની કુલ આવક હશે, અને આ હેતુ માટે આવક હિસ્સાના ટકાવાર પ્રમાણ ઉપરાંત આવકની વ્યાખ્યા બાબતે પણ સરકાર અંતિમ નિર્ણય લેશે એ પણ સ્વીકારી લીધું હતું, ત્યારબાદ લાઈસન્સધારક લાઈસન્સ કરારમાં સમાયોજિત કુલ આવકની વ્યાખ્યાની માન્યતાને આ આધાર પર પ્રશ્નાર્થ બનાવી ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ જઈ શકતો નહોતો કે સમાયોજિત કુલ આવકમાં લાઈસન્સની બહારની પ્રવૃત્તિઓથી પ્રાપ્ત આવકનો સમાવેશ થઈ શકતો નથી. જો લાઈસન્સની બહારની આવકનો સમાવેશ કરતી સમાયોજિત કુલ આવકની વિશાળ વ્યાખ્યા કોઈ રીતે લાઈસન્સધારકને અસર કરતી હોય, તો ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ (૪) હેઠળ જે પ્રવૃત્તિઓ માટે તેને લાઈસન્સની આવશ્યકતા નહોતી એવી પ્રવૃત્તિઓ હાથ ન ધરવી અને તે પ્રવૃત્તિઓ કોઈ અન્ય વ્યક્તિ, પેઢી અથવા કંપનીને હસ્તાંતરિત કરવી લાઈસન્સધારકો માટે ખુદી બાબત હતી. લાઈસન્સ કરારમાં સમાયોજિત કુલ આવકની વ્યાખ્યાનો સમાવેશ ચુકવણી સંબંધિત શરતોનો એક ભાગ હતો, જે કેન્દ્ર સરકારે દૂરસંચાર પ્રવૃત્તિઓ બાબતે પોતાના વિશિષ્ટ અધિકારોથી ભાગ છોડવા બદલ પરિહારમાં નક્કી કર્યો હતો; અને લાઈસન્સ સ્વીકારી તથા દૂરસંચાર પ્રવૃત્તિઓ ચલાવવા માટે કેન્દ્ર સરકારનો વિશિષ્ટ અધિકારનો લાભ મેળવી લીધા બાદ,

લાઈસન્સધારકો લાઈસન્સ કરારમાં સમાયોજિત કુલ આવકની વ્યાખ્યામાં ફેરફાર કરવા માટે ટ્રિબ્યુનલનો આશરો લઈ શકતા નહોતા.

૩૫. ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧(૧)(એ)(૧) હેઠળ ટ્રાઈની ભલામણોના સંબંધમાં, અમને જણાય છે કે તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ ના તેના આદેશમાં ટ્રિબ્યુનલએ એવું ઠરાવ્યું હતું કે હિસાબી વ્યવહારના પ્રખ્યાત નિષ્ણાતનું આ મત કે એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુની કોઈપણ અન્ય વ્યાખ્યા હિસાબી જાળસાજીના માર્ગે લાઈસન્સ ફી સંબંધિત જવાબદારીમાં ઘટાડો લાવશે, તે ટ્રાઈ સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યો નહોતો અને તેના પરિણામે ટ્રાઈ સાથે યોગ્ય અને અસરકારક પરામર્શ થયો નહોતો તથા ટ્રાઈની ભલામણોને જે મહત્વ આપવાનું હતું તે આપેલું નહોતું. અમારી વિચારપૂર્વકની માન્યતા મુજબ, જો ટ્રિબ્યુનલએ એવું માન્યું હોય કે હિસાબી વ્યવહારના નિષ્ણાતના મત બાબતે ટ્રાઈ સાથે અસરકારક પરામર્શ થયો નહોતો, તો વિવાદનો નિર્ણય કરવાની સત્તા તેને હતી એમ માનીએ તો પણ, ટ્રિબ્યુનલ વધુમાં વધુ એટલું જ નિર્દેશ આપી શકતું કે ટ્રાઈ હિસાબી વ્યવહારના નિષ્ણાતના મત પર વિચાર કરી તેની ભલામણો કેન્દ્ર સરકારને મોકલે અને ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧(૧) ના પરંતુકોમાં જોગવાઈ મુજબ કેન્દ્ર સરકાર એવી ટ્રાઈની નવી ભલામણો પર વિચાર કરે. તેના બદલે, ટ્રિબ્યુનલએ ટ્રાઈની ભલામણો પર વિચાર કરીને ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૧(૧)(એ) તથા તેના પરંતુકોની જ જોગવાઈઓના વિરુદ્ધ તા. ૩૦.૦૮.૨૦૦૭ નો નવો વિવાદિત આદેશ પસાર કર્યો છે. કોઈપણ રીતે, કારણ કે કેન્દ્ર સરકાર ટ્રાઈની નવી ભલામણો પર પહેલેથી જ વિચાર કરી ચૂકી છે અને તેને

સ્વીકારી નથી તથા એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુની વ્યાખ્યામાં ફેરફાર કરવા સંમત નથી, તેથી આ મુદ્દે કેન્દ્ર સરકારનો નિર્ણય ટ્રાઈ અધિનિયમ, ૧૯૯૭ ની કલમ ૧૧(૧) ના પ્રથમ પરંતુક અને પાંચમા પરંતુક હેઠળ અંતિમ હતો.

૩૬. હવે અમે ટ્રિબ્યુનલ અને પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા આધારિત સત્તાપ્રમાણો અંગે વિચારણા કરી શકીએ છીએ. સેલ્યુલર ઓપરેટર્સ એસોસિએશન ઓફ ઇન્ડિયા એન્ડ અર્સ. વિ./સ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા એન્ડ અર્સ. (ઉપરોક્ત) માં, સેલ્યુલર ઓપરેટર્સ એસોસિએશન ઓફ ઇન્ડિયાએ ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૪ હેઠળ મર્યાદિત ગતિશીલતા સાથે ડબ્લ્યુ.એલ.એલ. સેવા પ્રદાન કરવાની સ્થિર સેવા પ્રદાતાઓને સરકાર દ્વારા અપાયેલી મંજૂરીના નિર્ણયો તથા આ સંબંધે ટ્રાઈની ભલામણોને પડકારતા ટ્રિબ્યુનલનો આશ્રય લીધો હતો. ટ્રિબ્યુનલએ અરજી નામંજૂર કરી હતી અને સેલ્યુલર ઓપરેટર્સ ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૮ હેઠળ આ અદાલત સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી હતી. આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે ટ્રાઈ દ્વારા ભલામણ કરાયેલ મર્યાદિત ગતિશીલતા સાથેની ડબ્લ્યુ.એલ.એલ.ને મંજૂરી આપવામાં આવી શકે, જો સેલ્યુલર ઓપરેટર્સ માટે સમાન સ્પર્ધાત્મક પરિસ્થિતિનો પ્રશ્ન યોગ્ય રીતે વિચારવામાં આવ્યો હોય અને તેમને યોગ્ય વળતર આપવામાં આવ્યું હોય; પરંતુ ટ્રિબ્યુનલએ આ મુદ્દા અંગેનું સંબંધિત સામગ્રી ધ્યાનમાં લીધી નહોતી અને ફક્ત એટલો જ નિરાધાર નિષ્કર્ષ આપ્યો હતો કે સેલ્યુલર ઓપરેટર્સને વિવિધ રીતે પહેલેથી જ વળતર આપવામાં આવ્યું છે. આ નિષ્કર્ષોના આધારે, આ અદાલતે ટ્રિબ્યુનલનો નિર્ણય રદ કર્યો હતો અને પહેલેથી નોંધ પર રહેલ સામગ્રીના આધારે

સમાન સ્પર્ધાત્મક પરિસ્થિતિના પ્રશ્ન પર વિશેષ ભાર મૂકીને પુનર્વિચારણા માટે મામલો ટ્રિબ્યુનલને પરત મોકલ્યો હતો. આ નિર્ણયમાં, આ અદાલતને એ બાબત ઉપર વિચારવા માટે કહેવામાં આવ્યું નહોતું કે લાઇસન્સની શરતો સ્વીકારી ચૂકેલો લાઇસન્સધારક, લાઇસન્સની શરતોમાં રહેલી કોઈ કલમની માન્યતા ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ પડકારી શકે કે નહીં, અને એવો પડકાર નિર્ધારિત કરવાની અધિકારિતા ટ્રિબ્યુનલને હશે કે નહીં.

૩૭. દિલ્લી સાયન્સ ફોરમ અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા (પૂર્વોક્ત) માં, મૂળભૂત ટેલિફોન સેવાઓમાં ખાનગી ક્ષેત્રને સામેલ કરવા માટે રાષ્ટ્રીય ટેલિકોમ નીતિ, ૧૯૯૪ જાહેર થયા બાદ અને ખાનગી પક્ષકારો પાસેથી ટેન્ડર મંગાવતી જાહેર સૂચના પ્રકાશિત થયા પછી, વિવિધ સર્કલો માટે ટેન્ડરો રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા, પરંતુ કેન્દ્રીય સરકાર દ્વારા પરવાનાં આપવામાં આવી શકે તે પહેલાં, વિવિધ વડી અદાલતોમાં તેમજ આ સર્વોચ્ચ અદાલતમાં રિટ અરજીઓ દાખલ કરવામાં આવી હતી અને વિવિધ વડી અદાલતો સમક્ષ દાખલ થયેલી બધી રિટ અરજીઓ આ સર્વોચ્ચ અદાલતમાં સ્થાનાંતરિત કરીને એકસાથે સાંભળવામાં આવી હતી. રિટ અરજદારોએ નવી ટેલિકોમ નીતિની માન્યતા અને યુક્તિસંગતતા પર આક્ષેપ કરતાં જણાવ્યું હતું કે તે દેશની રાષ્ટ્રીય સુરક્ષાને જોખમમાં મૂકાશે અને રાષ્ટ્રના આર્થિક હિતની સેવા નહીં કરે. આ સર્વોચ્ચ અદાલતે નવી ટેલિકોમ નીતિને યથાવત્ રાખતાં ઠરાવ્યું હતું કે ટેલિગ્રાફ અધિનિયમની કલમ ૪ ની ઉપકલમ (૧) ની પરંતુક જોગવાઈ કેન્દ્રીય સરકારને ખાનગી સંસ્થાઓને પરવાનો આપવા સક્ષમ બનાવે છે,

પરંતુ આવી સત્તાનો ઉપયોગ સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતો અને ધોરણો પર થવો જોઈએ, જે બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ ની કસોટી પર ખરા ઊતરી શકે. તેથી, આ હાલના કેસ જેવી બાબત નથી, જેમાં પરવાનાધારકોએ પરવાનાની શરતો સ્વીકારી લીધા પછી, પરવાનાની શરતોમાં સમાવેશ કરાયેલી સમાયોજિત સ્થૂલ આવકની વ્યાખ્યાને પડકારેલી હોય.

૩૮. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય વિ. દેવી દયાલ સિંહ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, ટૂંકના માલિક દેવી દયાલ સિંહે, ટોલ્સ અધિનિયમ, ૧૮૫૧ ની કલમ ૨ હેઠળ પુલના વાસ્તવિક નિર્માણ માટેની રકમ ટોલ તરીકે વસૂલ કરવાનો રાજ્ય સરકારનો અધિકાર પડકાર્યો હતો. આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે ટોલ્સ અધિનિયમ, ૧૮૫૧ ની કલમ ૨ રાજ્ય સરકારને તેને યોગ્ય લાગે તેવા દરે ટોલ લાદવાની સત્તા આપે છે અને એકમાત્ર મર્યાદા "ટોલ" શબ્દમાં જ અંતર્નિહિત છે. તેથી, આ એવો કેસ ન હતો જેમાં સરકાર અને કોન્ટ્રાક્ટર વચ્ચે વિવાદ હોય અને કોન્ટ્રાક્ટરે કરારની કોઈ શરતને પડકારી હોય. જ્યારે વર્તમાન કેસમાં, તેની વિરુદ્ધ, લાઈસન્સધારકોએ લાઈસન્સની શરતો સ્વીકારી લીધી હતી અને લાઈસન્સના લાભો મેળવી લીધા પછી હવે તેઓ લાઈસન્સની શરતોમાંથી, અને ખાસ કરીને સમાયોજિત કુલ આવકની વ્યાખ્યામાંથી, છૂટવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યા છે.

૩૯. શ્રીનિવાસન દ્વારા ઉદ્દેખિત ભારત સંઘ વિ. ટાટા ટેલીસર્વિસિસ (મહારાષ્ટ્ર) લિ. (ઉપરોક્ત) મામલામાં, ટાટા ટેલીસર્વિસિસને આશયપત્ર જારી કરવામાં આવ્યું હતું અને તે ટાટા ટેલીસર્વિસિસ દ્વારા સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું, પરંતુ અંતે કરાર અસ્તિત્વમાં આવ્યો નહોતો અને પરવાનો વાસ્તવમાં અપાયો નહોતો. આશયપત્રના સ્વીકાર દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી બાંહેધરીમાંથી ટાટા ટેલીસર્વિસિસ પીછેહઠ કરી ગયેલ હોવાથી ભારત સંઘને નોંધપાત્ર નુકસાન સહન કરવું પડ્યું હતું. ભારત સંઘ તરફથી હાજર રહેલા વધારાના સોલિસિટર જનરલે રજૂઆત કરી હતી કે લાઈસન્સધારકની વ્યાખ્યા અને ટેન્ડરો આમંત્રિત કરતી સૂચનામાં તેને આપવામાં આવેલા અર્થને ધ્યાનમાં લેતાં, એવો વિવાદ પણ ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૪ના કાર્યક્ષેત્રમાં આવશે. ટ્રિબ્યુનલએ ધારણ કર્યું હતું કે ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૪ (એ)(૧) માં આવેલ “લાઈસન્સદાતા” અથવા “લાઈસન્સધારક” અભિવ્યક્તિ એવા વ્યક્તિને બહાર નહીં કરે કે જેને આશયપત્ર આપવામાં આવ્યું હોય અને જેણે તે આશયપત્ર સ્વીકાર્યું હોય, પરંતુ ઔપચારિક કરાર કરવામાં આવે અને કામ શરૂ થાય તે પહેલાં પરસ્પર હિતની કેટલીક વધુ શરતો અંગે વાટાઘાટ કરવાનો પ્રયત્ન કરી રહ્યો હોય. આમ, આ એવો મામલો હતો જેમાં આ અદાલતે લાઈસન્સદાતાના આશયપત્રને સ્વીકારનાર વ્યક્તિને લાઈસન્સધારક તરીકે માન્યો હતો, જોકે ઔપચારિક કરાર કરવામાં આવ્યો ન હતો. આ મામલામાં આ અદાલતે એવું ઠરાવ્યું નથી કે લાઈસન્સધારક લાઈસન્સ કરારમાં સમાવેશ કરવામાં આવેલી કોઈ શરત અથવા પરિબંધીતાની માન્યતા અંગે વિવાદ ઉઠાવી શકે.

૪૦. બીજી તરફ, હર શંકર અને અન્ય વિ. ધ ડેપ્યુટી એક્સાઇઝ એન્ડ ટેક્સેશન કમિશનર અને અન્ય (પૂર્વોક્ત), ગવર્નમેન્ટ ઓફ એ.પી. વિ. મેસર્સ અનબેશાહી વાઇન એન્ડ ડિસ્ટિલરીઝ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ (પૂર્વોક્ત), આસિસ્ટન્ટ એક્સાઇઝ કમિશનર અને અન્ય એક વિ. ઇસાક પીટર અને અન્ય (પૂર્વોક્ત), સ્ટેટ ઓફ ઓરિસ્સા અને અન્ય વિ. નારાયણ પ્રસાદ અને અન્ય (પૂર્વોક્ત), સ્ટેટ ઓફ એમ.પી. અને અન્ય વિ. કેસીટી ડ્રિંક્સ લિમિટેડ (પૂર્વોક્ત), સ્ટેટ ઓફ પંજાબ અને અન્ય એક વિ. દેવન્સ મોડર્ન બ્રુઅરીઝ લિમિટેડ અને અન્ય (પૂર્વોક્ત), શ્યામ ટેલીલિંક લિમિટેડ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા (પૂર્વોક્ત) તથા ભારતી સેલ્યુલર લિમિટેડ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય (પૂર્વોક્ત) ના દીર્ઘક્રમિક નિર્ણયો પરથી અમને જણાય છે કે આ અદાલતે સતત એવો અભિપ્રાય અપનાવ્યો છે કે એકવાર પરવાનાધારકે પરવાનાની શરતો અને નિયમોને સ્વીકારી લીધા પછી, તે પરવાનાની શરતો અને નિયમોની માન્યતા અદાલત સમક્ષ પડકારી શકતો નથી. તેથી, અમે ઠરાવીએ છીએ કે ટ્રાઇ અને ટ્રિબ્યુનલને પરવાનો આપનાર અને પરવાનાધારક વચ્ચેના પરવાના કરારમાં રહેલી એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યૂની વ્યાખ્યાની માન્યતા અંગે નિર્ણય કરવાની તથા તે પરવાના કરારમાં એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યૂની વ્યાખ્યામાં સામેલ કરાયેલ આવકની કેટલીક મુદ્દાસર વસ્તુઓને બાકાત રાખવાની કોઈ અધિકારિતા નહોતી.

૪૧. કાયદાનો આગામી મહત્વનો પ્રશ્ન, જેનો અમને નિર્ણય કરવો છે, તે એ છે કે ભારત સંઘે કેટલાક લાયસન્સધારકોના હિતમાં તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ના આદેશ

વિરુદ્ધ અપીલ દાખલ ન કરવાના પરિણામે, શું તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬નો આદેશ, તે આદેશમાં ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલા મુદ્દાઓ અંગે, ભારત સંઘ પર બંધનકારક બની ગયો ન હતો. તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬નો આદેશ જેમના હિતમાં પસાર થયો હતો એવા લાયસન્સધારકો તરફથી હાજર વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા મુજબ, અને જેમના વિરુદ્ધ ભારત સંઘે તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ના આદેશને પડકારતી કોઈ અપીલ દાખલ કરી નહોતી, ટ્રિબ્યુનલનો તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬નો આદેશ, પૂર્વનિર્ણીત વિવાદના સિદ્ધાંતને કારણે, ફરી ખોલી શકાય એવો નહોતો. તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ના આદેશના પ્રારંભિક પરિષ્કેદમાં ટ્રિબ્યુનલે આ મુજબ જણાવ્યું છે:

"અરજીઓના આ સમૂહ દ્વારા એસોસિયેશન ઓફ યુનિફાઇડ ટેલિકોમ સર્વિસ પ્રોવાઇડર્સ ઓફ ઇન્ડિયા, સેલ્યુલર ઓપરેટર્સ એસોસિયેશન ઓફ ઇન્ડિયા અને કેટલાક વ્યક્તિગત ટેલિકોમ્યુનિકેશન સેવા પ્રદાતાઓ વિવિધ ટેલિકોમ સેવા પ્રદાતાઓને આપવામાં આવેલા પરવાનાઓમાં એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુ (એ.જી.આર.) ની વ્યાખ્યાની માન્યતા સામે પ્રશ્ન ઉઠાવી રહ્યા છે.

અંતમાં, તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ ના આદેશના કાર્યકારી ભાગમાં, ટ્રિબ્યુનલએ નીચે મુજબ નિર્દેશ આપ્યો છે:

"મુખ્ય પ્રશ્ન કે રાજ્ય સરકાર બિન-પરવાનાધારિત પ્રવૃત્તિમાંથી પરવાનાધારકની કુલ આવકને એ.જી.આર.માં સમાવેશ કરી શકે છે કે નહીં, તે ઉપરાંત; અરજદારોએ પરવાનામાં ગણાવ્યા મુજબ એ.જી.આર.ના વિવિધ ઘટકોને પણ વ્યક્તિગત રીતે પડકાર્યા છે.

આ હકીકતને ધ્યાનમાં લેતા કે અમે આ નિષ્કર્ષે પહોંચ્યા છીએ કે ટ્રાઈ સાથે અસરકારક પરામર્શ થયો નથી, જ્યારે તે ટ્રાઈ અધિનિયમ હેઠળ ફરજિયાત છે, અમને એવું લાગે છે કે આ તબક્કે સરકાર દ્વારા લાયસન્સની શરતોમાં વ્યાખ્યાયિત એજીઆરના કયા ઘટકને યથાવત્ રાખવો યોગ્ય છે અને કયો એવો ઘટક, જે અંગે અરજદારોનો દાવો છે કે તે લાયસન્સધારકની લાયસન્સપ્રાપ્ત આવકમાંથી ઉત્પન્ન થતો નથી, તેને બાકાત રાખવો જોઈએ, તે શોધવાની પ્રક્રિયામાં અમે વધુ પ્રવેશ ન કરવો જોઈએ. અમને વધુ યોગ્ય એવું લાગે છે કે આ મામલો અહીંના ૩જા પ્રતિવાદી ટ્રાઈને પરત મોકલવો જોઈએ, જેના સમક્ષ સરકારે ટ્રાઈની ભલામણ નકારતી વખતે જેને આધાર બનાવ્યો હતો તે સામગ્રી રજૂ કરવી જોઈએ, જેથી ટ્રાઈ તેનો વિચાર કરી શકે અને તેના નિષ્કર્ષો આ ટ્રિબ્યુનલને મોકલી શકે, અને ત્યારબાદ આ ટ્રિબ્યુનલને સરકાર દ્વારા આધારિત સામગ્રીનો વિચાર કર્યા પછીની ટ્રાઈની વ્યાપક ભલામણનો લાભ મળશે. પોતાના નિષ્કર્ષો ઘડતી વખતે ટ્રાઈ સરકારે તેમજ લાયસન્સધારકોને સાંભળશે અને બંને પક્ષોમાંથી કોઈપણ દ્વારા

તેની સમક્ષ મૂકવામાં આવતી સામગ્રીનો વિચાર કરશે. આ પ્રક્રિયામાં, જો ટ્રાઈને જરૂરી લાગે તો જ નવી પરામર્શીય કાર્યવાહી હાથ ધરવાની જરૂર રહેશે; અન્યથા તે જરૂરી નથી. ટ્રાઈ સમક્ષની આ કાર્યવાહીની દરમિયાન અરજદારો એજીઆરના વિવિધ ઘટકો અંગેના પોતાના વાંધાઓ, જે તેમણે આ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ પડકાર્યા છે, તેની સમક્ષ રજૂ કરશે અને ટ્રાઈ આ મુદ્દા પર પણ સરકારને સાંભળી લીધા પછી પોતાની ભલામણો શક્ય હોય તો આ આદેશની પ્રાપ્તિથી ૩ મહિનાની અંદર આ ટ્રિબ્યુનલને મોકલશે.

વધુમાં, હાલમાં ટ્રાઈને પરત મોકલવામાં આવેલ મુદ્દાનો વિચાર કરતી વખતે, ટ્રાઈ પરવાનાધારક દ્વારા બિન-પરવાનાધારિત પ્રવૃત્તિઓમાંથી પ્રાપ્ત આવકને કુલ આવકમાં સમાવેશ કરવા સંબંધે અમારા નિષ્કર્ષને ધ્યાનમાં રાખશે....."

આ રીતે, ટ્રિબ્યુનલએ તેના તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ ના આદેશમાં માત્ર લાઈસન્સમાં સમાયોજિત કુલ આવકના અર્થઘટન અંગેનો વિવાદ નક્કી કર્યો નથી, પરંતુ લાઈસન્સમાં સમાયોજિત કુલ આવકની વ્યાખ્યાની વૈધતા અંગે પણ નિર્ણય કર્યો છે. જેમ કે અમે અગાઉથી જ ઠરાવ્યું છે, ટ્રિબ્યુનલને લાઈસન્સ કરારમાં સમાવિષ્ટ સમાયોજિત કુલ આવકની વ્યાખ્યા સહિત લાઈસન્સની શરતો અને નિયમોની વૈધતા

અંગે નિર્ણય કરવાની અધિકારિતા નહોતી. તેથી, ટ્રિબ્યુનલનો તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ નો આદેશ, જ્યાં સુધી તે એવો નિર્ણય કરે છે કે લાઈસન્સધારકે લાઈસન્સની બહારની પ્રવૃત્તિઓમાંથી પ્રાપ્ત કરેલી આવકને, લાઈસન્સ કરારમાં સમાયોજિત કુલ આવકની વ્યાખ્યાને બાજુએ રાખીને, સમાયોજિત કુલ આવકમાંથી બાકાત રાખવામાં આવશે, ત્યાં સુધી અધિકારિતાવિહોણો છે અને રદબાતલ છે, અને પૂર્વનિર્ણિત મુદ્દાના સિદ્ધાંતનો અમલ થશે નહીં. ચંદ્રાભાઈ કે. ભોઈર અને અન્ય વિ. કૃષ્ણ અર્જુન ભોઈર અને અન્ય (ઉપરોક્ત) માં, આ અદાલતે ચીફ જસ્ટિસ ઓફ એ.પી. વિ. એલ.વી.એ. દિક્ષિતુલુ [(૧૯૭૯) ૨ એસ.સી.સી. ૩૪], યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. પ્રમોદ ગુપ્તા [(૨૦૦૫) ૧૨ એસ.સી.સી. ૧] અને નેશનલ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ટેકનોલોજી વિ. નિરાજ કુમાર સિંહ [(૨૦૦૭) ૨ એસ.સી.સી. ૪૮૧] પર આધાર રાખીને આ મુજબ ઠરાવ્યું છે:

"અધિકારક્ષેત્ર વિના કરવામાં આવેલ આદેશ રદબાતલ ગણાશે. તે અયોગ્ય અદાલત સમક્ષ થયેલ ગણાશે અને કાયદાની દૃષ્ટિએ અસ્તિત્વહીન ગણાશે. રેસ જુડિકેટાનો સિદ્ધાંત આવા કેસોમાં લાગુ પડશે નહીં".

તદનુસાર, અમે ઠરાવીએ છીએ કે ટ્રિબ્યુનલનો તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬નો આદેશ ભારત સંઘ ઉપર તેવા કેસોમાં પણ બાધ્યકર્તા નહોતો, જેમાં ભારત સંઘે તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ના આદેશ વિરુદ્ધ આ અદાલત સમક્ષ કોઈ અપીલ દાખલ કરી ન હતી.

૪૨. કાયદાનો છેલ્લો મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્ન, જેનો અમને નિર્ણય કરવો છે, તે એ છે કે શું પરવાનાધારક સમાયોજિત કુલ આવકની ગણતરીને પડકારી શકે અને જો કરી શકે, તો કયા તબક્કે અને કયા આધાર પર. ટ્રાઈ અધિનિયમની કલમ ૧૪ (એ) (૧), જેમ આપણે જોયું છે, એવો ઉપબંધ કરે છે કે ટ્રિબ્યુનલ પરવાનાપ્રદાતા અને પરવાનાધારક વચ્ચેનો કોઈપણ વિવાદનો નિર્ધાર કરી શકે છે. એવો એક વિવાદ એવો હોઈ શકે કે પરવાનાપ્રદાતાએ કરેલી સમાયોજિત કુલ આવકની ગણતરી અને આવી ગણતરીના આધારે ઉઠાવવામાં આવેલી માંગ પરવાનો કરાર મુજબ નથી. જોકે, એવો વિવાદ પરવાનાધારક દ્વારા પરવાનો કરાર કરવામાં આવ્યા પછી જ ઉઠાવી શકાય અને જે યોગ્ય તબક્કે એવો વિવાદ ઉઠાવી શકાય તે ત્યારે છે જ્યારે પરવાનાપ્રદાતા દ્વારા પરવાનાધારક સામે કોઈ ચોક્કસ માંગ ઉઠાવવામાં આવે. જ્યારે કોઈ ચોક્કસ માંગ સામે એવો વિવાદ ઉઠાવવામાં આવે, ત્યારે ટ્રિબ્યુનલને જે તથ્યો અને સામગ્રીના આધારે માંગ ઉઠાવવામાં આવી છે તેમાં પ્રવેશ કરીને નિર્ણય કરવો પડશે કે શું માંગ પરવાનો કરાર મુજબ છે અને ખાસ કરીને પરવાનો કરારમાં સમાયોજિત કુલ આવકની વ્યાખ્યા મુજબ છે કે નહીં, તેમજ તે પરવાનો કરારની શરતો અને નિયમોનું અર્થઘટન પણ કરી શકે છે. જોકે, તા. ૦૭.૦૭.૨૦૦૬ના

આદેશ પરથી અમને જણાય છે કે પરવાનાધારકોએ તેમની સામે કરાયેલી કોઈપણ માંગને પડકારવાને બદલે, તેમને આપવામાં આવેલા પરવાણાઓમાં સમાયોજિત કુલ આવકની વ્યાખ્યાની માન્યતા પર પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો છે અને ટ્રિબ્યુનલએ તા. ૩૦.૦૮.૨૦૦૭ના તેના આદેશમાં, કોઈ ચોક્કસ પરવાનાધારક સામેની માંગ સંબંધિત તથ્યો અને સામગ્રીમાં પ્રવેશ કર્યા વિના, અંતિમ રીતે નક્કી કરી દીધું છે કે આવકની કઈ કઈ બાબતો સમાયોજિત કુલ આવકનો ભાગ બનશે અને આવકની કઈ કઈ બાબતો સમાયોજિત કુલ આવકનો ભાગ બનશે નહીં.

૪૩. પરિણામે, અમે આ અપીલો મંજૂર કરીએ છીએ અને ટ્રિબ્યુનલનો તા. ૩૦.૦૮.૨૦૦૭નો આદેશ રદ કરીએ છીએ. ખર્ચ બાબતે કોઈ આદેશ કરવામાં આવશે નહીં.

દીવાની અપીલ નં. ૨૪૭૯ સન ૨૦૦૮, ૧૫૫૨ સન ૨૦૦૯, ૭૦૪૯ સન ૨૦૧૦, ૭૦૬૨ સન ૨૦૧૦, ૭૦૬૩-૭૦૬૪ સન ૨૦૧૦, ૭૪૪૩ સન ૨૦૧૦, ૭૪૪૬ સન ૨૦૧૦, ૭૧૨૬ સન ૨૦૧૦, ૭૪૪૪ સન ૨૦૧૦, ૭૪૪૫ સન ૨૦૧૦, ૯૬૪૬-૯૬૬૧ સન ૨૦૧૦, ૨૦૩૦ સન ૨૦૧૧, ૨૦૩૧ સન ૨૦૧૧, ૨૨૭૦ સન ૨૦૧૧, ૩૨૪૫ સન ૨૦૧૧, ૫૪૫૦-૫૪૫૧ સન ૨૦૧૧, તથા વિશેષ અનુમતિ અરજીઓ (સી) નં. ૧૭૮૬-૧૭૮૭ સન ૨૦૦૯માંથી ઉદ્ભવેલ

દીવાની અપીલો અને વિશેષ અનુમતિ અરજીઓ (સી) નં. ૬૬૪૧-૬૬૪૨ સન
૨૦૧૦માંથી ઉદ્ભવેલ દીવાની અપીલો:

વિશેષ અનુમતિ અરજીઓમાં પરવાનગી મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૨. આ અપીલોમાં, ટ્રિબ્યુનલના ભિન્ન આદેશોને પડકારવામાં આવ્યા છે. ટ્રિબ્યુનલના જે આદેશોને પડકારવામાં આવ્યા છે, તે ટ્રિબ્યુનલના તા. ૩૦.૦૮.૨૦૦૭ના આદેશ પર આધારિત છે, જેને અમે રદ કર્યો છે. તેથી, આ અપીલોમાં પડકારવામાં આવેલા આદેશો રદ કરવામાં આવે છે અને કાયદા મુજબ નવા આદેશો પસાર કરવા બાબતો ટ્રિબ્યુનલને પરત મોકલવામાં આવે છે.

૩. તદનુસાર, ખર્ચ બાબતે કોઈ આદેશ વિના અપીલોનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

પૂરક આદેશ

અમે આજે આ કેસોમાં ચુકાદો આપ્યો છે અને કાયદાના અંતિમ મહત્વના પ્રશ્નનો જવાબ આપતાં અમે એવું ઠરાવ્યું છે કે જ્યારે કોઈ લાઈસન્સધારક સામે કોઈ ચોક્કસ માંગણી ઉઠાવવામાં આવે, ત્યારે તે લાઈસન્સધારક ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ તે

માંગણીને પડકારી શકે છે અને ટ્રિબ્યુનલએ જે તથ્યો અને સામગ્રીના આધારે તે માંગણી ઉઠાવવામાં આવી છે, તેમાં પ્રવેશ કરીને તે નક્કી કરવું પડશે કે એવી માંગણી લાઈસન્સ કરાર અનુસાર છે કે નહીં અને ખાસ કરીને લાઈસન્સ કરારમાં રહેલી એડજસ્ટેડ ગ્રોસ રેવન્યુની વ્યાખ્યા અનુસાર છે કે નહીં, તેમજ તે લાઈસન્સ કરારની શરતો અને નિબંધોનું અર્થઘટન પણ કરી શકે છે.

૨. કેટલાક લાઈસન્સધારકો તરફથી હાજર વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સી.એસ. વૈદનાથન દ્વારા જણાવવામાં આવ્યું છે કે તેમની સામે માંગણીઓ પહેલેથી જ ઉઠાવવામાં આવી છે. તેમણે રજૂઆત કરી કે લાઈસન્સધારકોને તેમના વિવાદો ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ ઉઠાવવા માટે બે મહિનાનો સમય આપવામાં આવે અને તે દરમિયાન માંગણીઓનો અમલ કરવામાં ન આવે.

૩. જો માંગણીઓ ઉઠાવવામાં આવી હોય, તો અમે લાઈસન્સધારકોને માંગણીઓ સામે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ વિવાદ ઉઠાવવા માટે બે મહિનાનો સમય મંજૂર કરીએ છીએ અને આ બે મહિનાની અવધિ દરમિયાન, માંગણીઓ અમલમાં મૂકવામાં આવશે નહીં.

અપીલોનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો.

The translation of this judgment has been provided by

M/s Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.